

HÖGSKOLAN
DALARNA

Examensarbete

Socionomprogrammet

Heder: En gråzon mellan makt, kön och kultur

**En kvantitativ studie om socialarbetares upplevda kunskap och
förståelse för hedersrelaterat våld och förtryck**

Författare: Maria Ayoub och Shada Shawali

Handledare: Peter Nilsson

Examinator: Lena Dahlberg

Ämne/huvudområde: Socialt arbete

Kurskod: SA2020

Poäng: 15 hp

Examinationsdatum: 2017-01-13

Vid Högskolan Dalarna finns möjlighet att publicera examensarbetet i fulltext i DiVA. Publiceringen sker open access, vilket innebär att arbetet blir fritt tillgängligt att läsa och ladda ned på nätet. Därmed ökar spridningen och synligheten av examensarbetet.

Open access är på väg att bli norm för att sprida vetenskaplig information på nätet. Högskolan Dalarna rekommenderar såväl forskare som studenter att publicera sina arbeten open access.

Jag/vi medger publicering i fulltext (fritt tillgänglig på nätet, open access):

Ja

Nej

Högskolan Dalarna – SE-791 88 Falun – Tel 023-77 80 00

Abstract

The Swedish community and social services face major challenges regarding the management of honor-related violence and oppression. Lack of knowledge and an ambiguous understanding of violence affect the work of social services and may complicate the situation of vulnerable individuals. The main purpose of this study was to investigate social workers, within the section of children and family in a Swedish municipality, perceived knowledge and confidence in honor-related cases and the need for support in their work. The social workers' views on honor-related violence and oppression were also investigated. The survey was based on a quantitative approach and questionnaires were used for data collection. The main results demonstrate that the social workers to some extent perceive themselves as having expertise in the field of honor. Nevertheless, they feel insecure in the work with honor-related cases. Furthermore, it appears that social workers are in need of specific support from the organization such as education and case supervision. Regarding the view of honor violence, a majority indicated that a gender perspective and a cultural perspective were important to understand the problem.

Keywords: Honor-related violence and oppression, honor-related violence, social workers, social services, culture and gender.

Sammanfattning

Samhället och socialtjänsten står inför stora utmaningar gällande hanteringen av hedersrelaterat våld och förtryck. Bristande kunskap och en tvetydig förståelse för våldet påverkar socialtjänstens arbete och kan komma att försvåra situationen för utsatta individer. Det huvudsakliga syftet med denna studie var därför att undersöka hur socialarbetare, inom sektionen barn och familj i Falu Kommun, upplever sin kunskap och trygghet i hedersrelaterade ärenden samt behovet av stöd i arbetet. Vidare kartlades socialarbetarnas syn på hedersrelaterat våld och förtryck. Undersökningen utgick ifrån en kvantitativ ansats, där enkäter användes som datainsamlingsmetod. Resultatet påvisar att socialarbetarna i viss mån upplever sig ha kunskap inom området hedersvåld. Dock känner de sig otrygga i arbetet med hedersrelaterade ärenden. Vidare framkom det att socialarbetarna är i behov av specifikt stöd från verksamheten såsom utbildning och ärendehandledning. Gällande synen på hedersvåld angav majoriteten ett könsmaktsperspektiv och ett kulturellt perspektiv som viktiga för att förstå problemet.

Nyckelord: Hedersrelaterat våld och förtryck, hedersvåld, socialarbetare, socialtjänsten, kultur och kön.

Förord

Vi som författare vill först och främst rikta ett varmt tack till vår handledare Peter Nilsson som har engagerat sig och varit ett stort stöd genom hela processen. Vidare vill vi rikta ett stort tack till Kevin McKee som har avsatt tid och möjliggjort analysen av materialet.

Ett stort tack till Fredrik Folke som har delat med sig av sina kunskaper och erfarenheter gällande resultatlayouten.

Vi vill även tacka nära och kära för att ha bidragit med enorm stöttning och uppmuntran under hela processen.

Avslutningsvis vill vi rikta ett stort tack till sektionschefen Magnus Nordahl och alla respondenter som har avsatt tid och deltagit. Utan er hade denna studie inte varit möjlig!

Innehållsförteckning

1. Bakgrund	8
2. Syfte och frågeställningar	10
2.1 Syfte	10
2.2 Frågeställningar	10
3. Centrala begrepp och teorier	11
3.1 Definition av hedersrelaterat våld och förtryck	11
3.2 Perspektiv på hedersrelaterat våld och förtryck	12
3.2.1 Könsmaktsperspektiv	12
Kritik mot könsmaktsperspektivet	14
3.2.2 Kulturellt perspektiv	14
Kritik mot ett kulturellt perspektiv	15
3.2.3 Intersektionellt perspektiv	16
Kritik mot ett intersektionellt perspektiv	18
4. Tidigare forskning	19
4.1 Myndigheters förutsättningar för att bemöta hedersrelaterat våld och förtryck	20
4.2 Synen på hedersrelaterat våld och förtryck inom myndigheter och i den offentliga debatten	22
4.3 Sammanfattning tidigare forskning	24
5. Metod	25
5.1 Design	25
5.2 Metod	25
5.3 Metoddiskussion	26
5.4 Material	26
5.5 Population och urval	27
5.6 Tillvägagångssätt	28
5.7 Databearbetning och analys	28
5.8 Bortfallsanalys	29
5.9 Validitet och reliabilitet	29
6. Etik	32

7. Resultat	34
7.1 Upplevd kunskap, stöd i arbetet och erbjuden utbildning, trygghet i ärenden samt hur arbetet bör bedrivas	34
7.2 Respondenternas syn på förklaringar till HRV	36
8. Resultatanalys	39
8.1 Upplevd kunskap, trygghet i och hantering av hedersrelaterade ärenden samt behovet av specifikt stöd från verksamheten	39
8.2 Synen på och förklaringar till hedersrelaterat våld och förtryck	41
8.2.1 Förekomst av ett intersektionellt synsätt	43
8.3 Implikationer för policy och praktik	45
8.3.1 Kunskapsutveckling och en utvidgad syn på hedersrelaterat våld och förtryck	46
8.3.2 Förslag på hur arbetet med heder bör bedrivas	46
8.3.3 Framtida forskning	48
Referenser	49
Bilagor	53
Bilaga 1 – Informationsbrev	53
Bilaga 2 – Enkät	54
Bilaga 3 – Blankett för etisk egengranskning	58

1. Bakgrund

Mordet på Fadime var en av 2000-talets största mediehändelser och därefter har personer utsatta för hedersvåld uppmärksammats alltmer i media. Bara under år 2016 har ett antal fall relaterade till hederskulturen blivit tidningsrubriker. I somras rapporterades om en 16-årig asylsökande flicka som hittades nedgrävd och där det bakomliggande motivet till mordet antogs vara heder (Tagesson & Micic, 2016, 2 juni). Några månader senare hittades en 30-årig kvinna bränd, där hennes make blev misstänkt för mordet. Även här antogs motivet vara hedersvåld (Micic, 2016, 21 september). Frågan om heder relaterat till våld och förtryck har under de senaste decennierna varit ett aktuellt och omdebatterat ämne inom den svenska politiken. De välkända hedersmorden på Pela, 1999, och Fadime, 2002, betraktades som ett integrationspolitiskt misslyckande. Att samhället misslyckats med att skydda flickor utsatta för hederskultur är också något den tidigare integrationsministern Mona Sahlin uttryckt, detta mot bakgrund av ett antal länsstyrelserapporter (Schlytter, 2004). I februari 2014 tillsatte regeringen en utredning för att ta fram en nationell strategi i arbetet mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat förtryck och våld. Det framkommer i utredningen att många myndigheter brister i sitt arbete inom detta område. Bland annat handlar det om kunskapsluckor, avsaknad av förebyggande insatser samt implementering (SOU 2015:55). Det poängteras i utredningen att myndigheternas brister inte beror på avsaknad av lagstiftning; ”det är snarare tillämpningen av lagar, prioriteringar och resurser, okunskap, oförmåga eller bristande ledning som leder till brister i myndigheters arbete” (SOU 2015:55).

I juli 2014 trädde nya civilrättsliga och straffrättsliga bestämmelser i kraft för att stärka skyddet mot barn- och tvångsäktenskap. Äktenskapstvång och vilseledande till tvångsäktenskap är två nya brott som införts i brottsbalken (Justitiedepartementet [Ju], 2014). I somras kom den första domen rörande äktenskapstvång där en pappa dömdes till fyra års fängelse efter att ha tvingat sin dotter att gifta sig i Afghanistan (Henriksson, 2016, 15 juli). Trots dessa bestämmelser har antalet bortrövade, misshandlade och mördade flickor ökat. Samtidigt redovisas i statistiken att antalet ärenden gällande hedersrelaterat våld och förtryck ökat avsevärt mellan mars 2014 och september 2016 (Länsstyrelsen Östergötlands Nationella Kompetensteam, 2016).

Det evidensbaserade sociala arbetet kom igång i slutet av 90-talet och sedan dess har kraven på evidens och kunskapsutveckling inom området tilltagit (Bergmark, Bergmark & Lundström, 2014). I en sammanställning genomförd av Socialstyrelsen redovisas kunskapsläget gällande insatser mot hedersrelaterat våld i fem europeiska länder. Sammanställningen visar framförallt att det saknas tillräckliga systematiska utvärderingar av verksamheterna för att kunna bedöma huruvida insatserna får positiva effekter eller inte (Håkansson, 2006). I en nyligen publicerad rapport av Länsstyrelsen Östergötland framkommer det också att insatser för individer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck i liten utsträckning är utvärderade (Länsstyrelsen Östergötland,

2016). Evidensbaserat socialt arbete och utvärderingar är nära sammanbundna och utvärderingar utgör ett led i vetenskapliggörandet av den professionella praktiken (Bergmark & Lundström, 2013).

Statsvetaren Maria Carbin (2010) belyser i sin avhandling debatten om hedersrelaterat våld och förtryck inom den offentliga politiken i Sverige. Hon studerar hur problemen förknippade med hederskultur blir aktuellt inom den politiska agendan och betonar hur en förhandling om att förklara och definiera våldet har uppstått. Carbin (2010) lyfter fram vilka dominerande diskurser som tillhandahåller förklaringsmodeller för hedersrelaterat våld. Utifrån sin forskning påvisar hon att kulturella förklaringar var det som dominerade det politiska synsättet gentemot hedersproblematiken. Forskaren Paulina des los Reyes (2003) ställer sig kritisk till att sådant våld tillskrivs kulturella förklaringar och menar att detta bidrar till en uppdelning mellan svenskt och osvenskt (des los Reyes, 2003).

Den tvetydiga förståelsen för hedersrelaterat våld inom den offentliga debatten kan få faktiska följder för det praktiska sociala arbetet. Meeuwisse och Swärd (2013) menar exempelvis att de åtgärder som kommer ifråga är avhängigt hur problemet definieras. I en tidigare rapport av Socialstyrelsen framförs det att okunskap gällande hedersrelaterat våld kan medföra att handläggningen och bemötandet präglas av viss osäkerhet. Detta i sin tur kan leda till att de professionella ingriper för mycket respektive för lite (Socialstyrelsen, 2014). Vidare visar Schlytter (2004) i sin forskning att socialtjänsten brister i sitt agerande gentemot flickor utsatta för hedersvåld. Bland annat saknar socialsekreterarna kulturell kompetens och kunskap om patriarkala familjestrukturer (Schlytter, 2004). de los Reyes (2004) påtalar också att det finns betydande kunskapsluckor inom området hederskultur. Hon betonar avsaknaden av en integrering av ett könsmaktperspektiv och ett kulturellt perspektiv och lyfter fram att invandrarfamiljer normaliseras som patriarkala. Detta i sin tur ökar risken för ett stereotypt bemötande och felaktiga insatser (de los Reyes, 2003).

I en nyligen publicerad debattartikel i Aftonbladet beskriver Zozan Inic, ordföranden för Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (Roks), hur hedersvåldet är ett svenskt samhällsproblem som myndigheterna saknar lämpliga verktyg till för att hantera. Hon belyser den rådvillhet som avspeglas inom den offentliga debatten och menar att ”de som står på de utsattas sida har hamnat i kläm mellan högerpopulisternas rasistiska utspel och de patriarkala förortsfundamentalister som beskyller all inblandning för att vara rasistisk” (Inic, 2016, 9 november). Denna förvirring menar Inic har medfört en förtegen hållning inför situationer präglade av hedersproblematik vilket får konsekvenser för de utsatta.

Det rådande kunskapsläget inom området hedersrelaterat våld och förtryck inbegriper vissa

kunskapsluckor och ett behov av framtida forskning kan urskiljas. Utifrån den existerande forskningen kan en del gemensamma drag återfinnas. I forskning rörande synen på hedersproblematiken finns kultur med som en komponent i merparten av studierna. Det finns dock en skillnad i vilken grad kultur ses som förklaring till våldet samt hur kultur betraktas som sammanlänkat till andra maktfaktorer, såsom kön, socioekonomisk status, ålder och etnicitet. Den svenska forskning som idag bedrivs inom området hedersrelaterat våld och förtryck är relativt begränsad. Det gäller bland annat studier om myndigheters förhållningssätt och bemötande, framförallt inom socialtjänsten (Nationellt Centrum för Kvinnofrid [NCK], 2010).

Bristande kunskap, tvetydighet och konkurrerande förklaringsmodeller av hedersrelaterat våld och förtryck samt avsaknad av evidensbaserade metoder försvårar därmed situationen för utsatta flickor. Det finns även ett behov av kartläggande forskning med fokus på socialtjänstens kompetens och förhållningssätt inom området. Mot bakgrund av detta är det därför ytterst angeläget att undersöka kunskapen hos socialarbetare samt deras syn på hedersrelaterat våld och förtryck.

2. Syfte och frågeställningar

2.1 Syfte

Syftet med denna studie är att kartlägga socialarbetares upplevda kunskap och trygghet i hedersrelaterade ärenden samt undersöka om det föreligger ett behov av stöd i arbetet med hedersproblematik. Vidare kommer det undersökas hur socialarbetarna förhåller sig till olika förklaringar avseende hedersrelaterat våld och förtryck.

En avgränsning av studien görs till att omfatta socialarbetare inom socialtjänstens sektion för barn och familj i Falu Kommun.

2.2 Frågeställningar

- Hur ser den upplevda kunskapen ut inom området hedersrelaterat våld och förtryck bland socialarbetarna och hur anser de att arbetet bör bedrivas?
- I vilken utsträckning känner sig socialarbetarna trygga i ärenden där hedersvåld förekommer och finns ett behov av stöd i arbetet?
- Hur förhåller sig socialarbetarna till olika förklaringar gällande hedersrelaterat våld och förtryck?

3. Centrala begrepp och teorier

I detta avsnitt redogörs inledningsvis för begreppet hedersrelaterat våld och förtryck. Därefter presenteras de dominerande förklaringsmodellerna till hedersrelaterat våld och förtryck; ett könsmaktsperspektiv och ett kulturellt perspektiv samt kritik riktad mot dessa. I denna studie kommer främst dessa perspektiv agera utgångspunkt för analysen av det empiriska materialet. Vidare kommer det intersektionella perspektivet diskuteras, detta med förhoppningen att bland annat kasta nytt ljus på problematiken kring hedersrelaterat våld och förtryck.

3.1 Definition av hedersrelaterat våld och förtryck

Heder är något som existerar inom alla samhällen och handlar om olika former av respekt vilket skiljer sig åt historiskt och kulturellt. Traditionellt sett är heder förenat med hjältemodiga och ädla handlingar men det handlar också om makt och lidande. Det är de inflytelserika inom ett samhälle eller kollektiv som sätter normer för vad som ska råda och hur människor ska leva sina liv. Likväl som goda gärningar, kan illdåd och missgärning begås i hederns namn. Heder är relaterat till män och något kvinnor anses sakna inom vissa samhällen. Hedersbegreppet grundar sig i föreställningen om att mannens heder är beroende av familjemedlemmarnas beteende och uppförande (Wikan, 2009). Kvinnornas sexualitet och kyskheter är sammankopplad med mannen och familjens heder. Mot bakgrund av dessa föreställningar upphör kvinnans sexuella liv att vara begränsat till den privata sfären och hålls istället under sträng kontroll (Amnesty, 2011).

Det väl etablerade begreppet hedersrelaterat våld och förtryck saknar, som tidigare nämnt, en gemensam definition trots att det beskrivs på likartade sätt. Begreppet används ofta synonymt med hedersförtryck, hedersvåld och våld i hederns namn (Socialstyrelsen, 2014). Socialstyrelsen hänvisar bland annat till FN:s förklaring av heder:

...som en del av en traditionell familjeideologi som dikterar villkor för kvinnors sexualitet och familjeroll. Det innebär att identiteter och handlingar som bryter mot dessa normer, exempelvis otrohet, sex före äktenskapet, att umgås med ”fel” personer och i vissa fall även att bli våldtagen, kan ge upphov till starka sanktioner och även dödligt våld (Socialstyrelsen, 2014, s. 12).

Hedersrelaterat våld och förtryck kännetecknas av kontroll av flickor och kvinnors sexualitet. Denna kontroll är förknippad med kollektivet och där fokus ligger på familjens anseende och rykte, vilket är beroende av flickornas och kvinnornas beteende. Kontrollen kan uttryckas i vardagliga former såsom begränsningar i flickor och kvinnors liv men kan även röra livsval innefattande arbete och utbildning samt giftermål och skilsmässa. Våldet och dess kollektiva karaktär kan inbegripa ett flertal förövare och offren kan vara både pojkar, flickor samt kvinnor och män. Vidare tillåts våldet och förtrycket av familjen och släkten (Skr. 2007/08:39; Socialstyrelsen, 2014).

Heder är förbundet med kollektivets värderande syn och är därmed en fråga om rykte. Inom

samhällen där hedersrelaterat våld och förtryck förekommer värderar sig individer och familjer mot betydelsefulla andra. I och med hederns kollektiva betydelse medför den enskildes avvikelser från köns- eller sexualitetsnormer skam och vanheder för hela familjen eller släkten. I enlighet med detta kan hederns kollektiva dimension leda fel i de fall unga kvinnor anses ha vanhedrat familjen och dess rykte. Utfallet av detta kan resultera i att kvinnan tvingas betala med livet (Wikan, 2009). Bryter de kvinnliga familjemedlemmarna mot de bestämda normerna kan detta få avgörande konsekvenser. I dessa situationer fordras att mannen eller familjen ska återupprätta hedern genom bestraffning av kvinnan. Detta i form av exempelvis ökad kontroll, hot och misshandel, tvångsäktenskap, kollektiv utfrysning eller i värsta fall våld med dödligt utfall (Amnesty, 2011).

Andra former för hedersrelaterat våld och förtryck är könsstympning av flickor och kvinnor samt att tvingas ingå äktenskap mot den egna viljan. Dessa fenomen har båda utgångspunkt i föreställningen om att mäns och familjens heder är beroende av kvinnans sexuella beteende (Socialstyrelsen, 2014). Tvångsäktenskap karaktäriseras av att minst en av parterna, det vill säga inte enbart kvinnan, ingår äktenskap mot sin vilja. Giftermål genom arrangerat äktenskap, där familj eller släkt utser lämplig partner, kan ofta ha inslag av stark påverkan från föräldrarna. Detta medför att gränsen mellan arrangerat äktenskap mot någons vilja och att utsättas för tvång är flytande och därmed svårbedömd (Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor [MUCF], 2009). Kvinnlig könsstympning innebär framförallt ingrepp på unga flickor och där delar av det yttre könsorganet tas bort (Socialstyrelsen, 2014).

3.2 Perspektiv på hedersrelaterat våld och förtryck

3.2.1 Könsmaktsperspektiv

Den svenska synen på mäns våld mot kvinnor präglas till stor del idag av ett könsmaktsperspektiv. Inom ett könsmaktsperspektiv på mäns våld mot kvinnor är den centrala intentionen att synliggöra det rådande maktförhållandet mellan könen på en strukturell nivå (Nilsson & Lövkrona, 2015). Detta perspektiv uttrycker hur de ojämlika maktförhållandena mellan män och kvinnor, historiskt sett, har lett till diskriminering och dominans av kvinnor. Mot bakgrund av detta betraktas våldet som strukturellt och där synen på sexualitet är förknippat med mäns maktposition. Våldet ses som ett uttryck för och ett sätt att vidmakthålla mäns överordnade ställning. Vidare betonas könsrollerna som något givet i ett samhälle och där relationen mellan män och kvinnor är oberoende av det individuella. De våldshandlingar som begås är därigenom inget som utförs av ett litet antal individer. Istället beskrivs våldet och kontrollen som något som utövas av pojkvänner, makar, ansefnliga familjefäder och bröder (Nilsson & Lövkrona, 2015).

Könsmaktsperspektivets genomslag i synen på mäns våld mot kvinnor i Sverige förklaras

bland annat utifrån Kvinnokonventionen och FN:s deklaration om avskaffandet av våld mot kvinnor. Utgångspunkten i dessa dokument är ett uttalat könsmaktsperspektiv och där olika former av våld ses som ett sammanhållet fenomen. Vidare tas ett helhetsgrepp om kvinnors utsatta position. Inom definitionen av könsrelaterade våldshandlingar inryms allt ifrån fysisk och psykisk misshandel till kvinnlig könsstympning, tvångsäktenskap och sexuella övergrepp (Nilsson & Lövkrona, 2015).

Utifrån ett feministiskt perspektiv betraktas hedersvåld som ett uttryck för den överordnade patriarkala strukturen. Inom perspektivet tas avstånd från ett särartstänkande som diskuterar våldet utifrån kulturella förklaringar eller i termer av integration (Nilsson & Lövkrona, 2015). Sociologen Åsa Eldén formulerar i avhandlingen *Heder på liv och död* (2003) en feministisk förståelse för hedersrelaterat våld och beskriver hedersvåldet som en del i det universella våldet mot kvinnor. Hon menar att hedersvåld måste betraktas ”i ljuset av kulturella föreställningar om hur mäns heder kopplas till kvinnors sexuella beteende. Mäns kontroll och makt- och våldsutövning upprätthålls, legitimeras och (bort)förklaras med hänvisning till familjens heder” (Eldén, 2003, s. 89).

I en artikel problematiserar Eldén (1998) det svenska rättsväsendets förhållningssätt gentemot hedersvåld utifrån en dom där en man med arabiskt ursprung mördade sin dotter. Hon visar bland annat hur hedersmotivet samt pappans kulturella tillhörighet användes som en förmildrande omständighet. Denna dom diskuterades sedan mot bakgrund av hur rättsväsendet resonerar gällande svenska mäns våld mot kvinnor och där dessa mäns handlingar ofta tillskrivs individuella förklaringar. Eldén (1998) uttrycker ”that if violence against women in Swedish contexts were related to social structures and cultural gender norms, courts and other Swedish authorities would be forced to reflect on their own roles in reproducing these structures and norms” (s. 94). Hon understryker att kvinnors låga status inom både den svenska och arabiska kulturen är ett uttryck för grundläggande könsnormer och påvisar därigenom likheterna mellan de olika kulturerna.

I likhet med Eldén utgår Sver, Aysan och Yurdakul (2001) ifrån en feministisk analys av hedersvåld och problematiserar att våldet ofta förknippas med islam. Den feministiska forskningsansatsen menar de istället kan användas för att skilja våldet från ett visst religiöst trossystem samt påvisa hur hedersrelaterat våld kan förstås längs ett kontinuum av patriarkala mönster.

Många feministiska forskare tar alltså avstånd från kulturella föreställningar och tolkningar av våldet och betraktar hedersvåld som ett uttryck för den patriarkala kulturen, vilken genomsyrar alla samhällen. Normerna om sexualitet ses som globala och är därigenom sammankopplade med hederskoder. Hur kvinnornas sexualitet ska kontrolleras och sanktioneras är däremot kontext- och situationsbundet (Nilsson & Lövkrona, 2015). Mot bakgrund av det ovannämnda tar

könsmaktsperspektivet avstånd från antaganden som förknippar könsroller och könsmissiga förväntningar med kultur. Fokus inom perspektivet ligger därför på att analysera likheterna mellan hedersvåld och mäns våld mot kvinnor generellt (NCK, 2010).

Kritik mot könsmaktsperspektivet

Den universella könsmaktsordningen som förklaringsmodell till kvinnoförtryck har utsatts för kritik. Postkoloniala forskare har problematiserat antagandet om att våld drabbar kvinnor på lika sätt oberoende av kategoriseringar såsom etnicitet och klass samt deras sociala situation (NCK, 2009). Antropologen Mikael Kurkiala, som är en tongivande forskare inom det kulturella perspektivet, betonar att hedersvåldet bör ses som kulturspecifika handlingar och riktar kritik mot könsmaktsperspektivet och dess syn på våldet. Han kritiserar att våldet beskrivs i termer av en övergripande patriarkal ordning och menar att ett avståndstagande från kulturella förklaringar tenderar att tysta ner de utsatta kvinnornas röster (Kurkiala, 2003).

Ett könsmaktsperspektiv medför svårigheter att inrymma ett kollektivt våld mot flickor med annan etniskt bakgrund och genom att inte uppmärksamma kulturella skillnader anses svenska feminister ha svikit dessa kvinnor och flickor (Carbin, 2010). Carbin (2010) betonar att invandrade flickor, i kontrast till det svenska, införlivas som gemensamt underordnade i ett könsmaktsperspektiv. Detta beskriver hon som samtidigt pågående processer av inkludering och exkludering. Carbin (2010) menar att ”invandrarflickor och invandrarkvinnor konstitueras som homogena kategorier som föreställs avvikande i relation till en svensk norm. Därmed fungerar svenskheten även i denna diskurs som normsättare, trots att dess målsättning är att visa på ett universellt kvinnoförtryck” (s. 161).

3.2.2 Kulturellt perspektiv

Till skillnad från könsmaktsperspektivet, där likheterna mellan mäns våld mot kvinnor och hedersvåld betonas, fokuserar det kulturella perspektivet på värderingsmässiga och kulturella skillnader, det vill säga skillnader i kultur som inte har att göra med könsroller och könsmaktsordningar. Det hedersrelaterade våldet har enligt det senare perspektivet sin grund i hedersideologin och ses som ett uttryck för en icke-västerländsk kultur byggd på patriarkala antaganden (Socialstyrelsen, 2014; NCK, 2010). Den forskningsinriktning som tar avstamp i kulturella förklaringsmodeller analyserar betydelsen av hedersbegreppet samt hedersvärderingarnas ursprung och uttryck i dagens svenska samhälle. Det hedersrelaterade våldet förklaras som ett resultat av hederskulturella värderingar och tankesystem. Även betydelsen av att använda begreppet heder i syfte att hjälpa utsatta flickor och kvinnor att erhålla lämpliga hjälp- och stödinsatser från samhället betonas (NCK, 2010).

Rättssociologen Astrid Schlytter antar, i sin forskning, ett hederskulturellt förhållningssätt när

hon analyserar konflikterna relaterade till arrangerade äktenskap och tvångsäktenskap samt statens inställning till företeelserna (Schlytter, 2004). Förekomsten av hedersvåldet beskrivs utifrån den etnokulturella gruppens normer och värderingar. Utgångspunkten i hennes studie *Rätten att själv få välja* (2004) är flickors öden inom den kulturella gruppen och dess relation till staten. Schlytter belyser i dessa fall det svenska rättssystemet och lagstiftningen samt myndigheternas brister och misslyckanden. En avgränsning görs genom att enbart fokusera på konflikten mellan familjen och flickan. Schlytter väljer att inte undersöka hur strukturella problem såsom diskriminering och stereotypisering påverkar dessa familjers situation. Hon menar att flickornas situation och hoten mot deras liv kommer från släkten. Samtidigt poängterar hon att det faktum att dessa familjer som utövar förtrycket och, sett till det omgivande samhället, själva är förtryckta inte kan förklara eller berättiga våldet (Schlytter, 2004). Samhället och socialtjänsten har, enligt Schlytter (2004), misslyckats med att hjälpa flickor utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Hon drar slutsatsen att socialtjänstens arbetssätt med familjen hamnar i konflikt med flickans utsatthet inom familjen.

Socialantropologen Unni Wikan menar att idén om heder förekommer i alla samhällen, inom alla religioner och i alla tider. De specifika föreställningar för vad som krävs för att erhålla heder varierar kulturellt och historiskt (Wikan, 2009). Hedersmord handlar enligt Wikan om ”starka patriarkala traditioner som är djupt förankrade i Mellanöstern, Central- och Sydasien, Nordafrika och Latinamerika” (Wikan, 2009, s. 44). Hon hänvisar till en så kallad hedersideologi för att förklara hedersbegreppet. Inom ramen för hedersideologin inryms en bestämd uppsättning regler och normer, vilka utgör en så kallad hederskodex. Unga kvinnor, utsatta för hedersrelaterat våld och som i vissa fall bragts om livet, förklaras utifrån hederns logik. I sådana situationer handlar det enligt Wikan om att kvinnan betraktas som en skamfläck på familjens rykte. Blir detta offentliggjort inom dessa samhällen måste familjen ingripa (Wikan, 2009).

Det kulturella perspektivet syftar sammanfattningsvis till att tydliggöra de kulturella normer och föreställningar som möjliggör och legitimerar våldet (Nilsson & Lövkrona, 2015).

Kritik mot ett kulturellt perspektiv

Kritik har även riktats mot ett det kulturella perspektivet på hedersrelaterat våld och förtryck. Bland annat betonar och problematiserar Meeto och Mirza (2007) att kultur används som förklaringar till våld i hemmet när etniska minoritetsgrupper är involverade. Att betrakta våldet som kulturellt specifikt menar de ökar risken för diskriminering av dessa, redan utpekade grupper. I samband med detta diskuteras även begränsningarna med den utbredda respekten för mångfald och kulturella olikheter. Forskarna poängterar att förhållningssättet tenderar att acceptera förtryckande traditioner och skriver ”Multiculturalism which is underpinned by notions of ‘respecting diversity and valuing cultural difference’ unwittingly engenders non-intervention when dealing with domestic violence

rooted in cultural and religious practices in the private sphere of the home” (Meetoo & Mirza, 2007, s. 188). Meetoo och Mirza (2007) menar mot bakgrund av detta att kvinnor utsatta för hedersvåld och förtryck inte får samma hjälp från myndigheter jämfört med andra kvinnors situation där orsaken till våldet snarare ses, av samhället betraktat, som individuellt.

Vidare har kulturella förklaringar till hedersvåld kritiserats för att bidra till stigmatisering och en uppdelning mellan vi och dem samt ett misstänkliggörande av minoritetsgrupper (Nilsson & Lövkrona, 2015). Att fokusera på våldet inom familjen bidrar till att omvandla våldets strukturella karaktär till kulturella företeelser förpassade till avgränsade sociala och kulturella miljöer (de los Reyes & Mulinari, 2005). Att associera hedersvåld med separata strukturer såsom kultur medför en risk att våld som förekommer i familjer som lever enligt ”patriarkala mönster” betraktas som kulturellt motiverat och att myndigheter tenderar att mer eller mindre ha en acceptans gentemot detta (de los Reyes, 2003). Att de utsatta flickorna och deras familjer betraktas som etniskt, kulturellt och religiöst avvikande tenderar att medföra att våldet relativiseras. Myndigheters stereotypa bilder av invandrarfamiljer som patriarkala samt en syn på dessa flickor som offer och representanter för sin kultur ökar risken för felaktiga åtgärder och stödinsatser. Stereotypiseringen bidrar också till att de utsatta flickornas specifika situationer inte uppmärksammas (de los Reyes & Mulinari, 2005).

3.2.3 Intersektionellt perspektiv

Som ett alternativ till de dominerande, och ovan presenterade, diskurserna vilka agerar förklaringsmodeller för hedersproblematiken föreslås ett intersektionellt perspektiv (Carbin, 2010; de los Reyes & Mulinari, 2005). Denna syn på heder kan sägas ha uppkommit ur den kritiska debatten om hedersproblematiken, där hedersvåldet ofta associeras med separata strukturer såsom kön och kultur. Intersektionalitetsbegreppet belyser hur människors möjligheter, erfarenheter och identiteter har rötter i olika maktpositioner inom samhället. Perspektivet är relevant för att analysera hur olika maktrelationer samspelar och tar sig i uttryck i olika former över tid. Det handlar om samverkande mekanismer och maktordningar såsom kön, klass och etnicitet vilka motverkar eller förstärker varandra i olika samhällskontexter. Klassteori, feministisk teori samt teorier om etnicitet betraktas som grundläggande inom detta perspektiv (Ahrne, 2010). Det intersektionella angreppssättet kan användas för att påvisa hedersbegreppets komplexitet, detta genom att studera heder bortom enstaka mekanismer såsom kultur och kön (NCK, 2010).

Forskaren Paulina de los Reyes kan sägas ha introducerat intersektionalitet inom hedersproblematiken i den svenska offentligheten och begreppet har kommit att få en betydande roll i debatten om hedersrelaterat våld och förtryck (NCK, 2010). Hon menar att en viktig dimension att beakta i analysen av utsatta flickor är den exkludering som både föräldrarna och flickan upplever på

grund av att de definieras som etniskt, religiöst och kulturellt avvikande i Sverige (de los Reyes, 2003). De utsatta befinner sig inom olika förtryckande praktiker genom att de ofta tillhör grupper i samhället med lägre socioekonomisk status, blir diskriminerade på grund av sin etnicitet och att de är flickor som lever i en patriarkal familj (Alizadeh, Hylander, Kocturk & Törnkvist, 2010).

Individer som befinner sig i en utsatt position genom att exempelvis tillhöra en underordnad grupp i samhället samt faktorer såsom ålder har betydelse för den våldsutsattes förmåga att hantera situationen. Kvinnor med annat etniskt ursprung riskerar i större utsträckning att utsättas för våld i nära relationer. Faktorer såsom okunskap, social isolering och bristande språkkunskaper kan bidra till dessa kvinnors ökade utsatthet och behöver därmed nödvändigtvis inte bero på den kulturella tillhörigheten (Nilsson & Lövkrona, 2015).

Begreppet mångfald som något eftersträvansvärt inom den offentliga politiken har problematiserats av vissa anhängare till det intersektionella perspektivet. Mångfaldsdiskursen saknar, enligt de los Reyes och Martinsson (2005), ett maktperspektiv och menar att all olikhet inte är värd att eftersträva. Uppfattningar om olikhet ses som sammanlänkade med normaliseringsprocesser vilka i sin tur bidrar till att skapa underordning, stigmatisering, exkludering och social ojämlikhet (de los Reyes & Martinsson, 2005). Nilsson och Lövkrona (2015) beskriver hur det bejakande förhållningssättet av kulturella olikheter inom den svenska invandringpolitiken förändrats i samband med uppmärksammandet av problematiken kring hedersvåld. Istället ligger fokus nu på "ett avståndstagande särartsperspektiv som kräver 'integration'" (Nilsson & Lövkrona, 2015, s. 132). Trots hedersvåldets kulturella aspekter anses det ligga i samhällets ansvar att genom integration stötta dessa kontrollerande familjer att frigöra sig från det hedersideologiska tankesystemet (Nilsson & Lövkrona, 2015).

De los Reyes och Mulinari (2005) beskriver hur det hedersrelaterade våldet och föräldrarnas kontroll av döttrarna sker inom en institutionell kontext genomsyrad av patriarkala strukturer och kulturella föreställningar om invandrarfamiljer. I enlighet med det intersektionella perspektivet bör därför de unga kvinnornas situation analyseras mot bakgrund av de specifika och individuella villkoren inom familjen samt de institutionella och strukturella mekanismerna i det omgivande samhället med betoning på etnisk och könsmissig diskriminering. Genom att sammanlänka det individuella, institutionella och det strukturella i analysen av det hedersrelaterade våldet kan de utsatta flickornas specifika erfarenheter lyftas fram och på så vis, utifrån detta, skapa nya strategier och interventioner för att hantera våldet. Det intersektionella perspektivet är därmed ett viktigt verktyg för att visa hur samhällets förtryckande strukturer, förstärkta av praktiker på institutionell nivå, förvärrar flickors utsatta position (de los Reyes & Mulinari, 2005).

Kritik mot ett intersektionellt perspektiv

Carbin och Tornhill (2004) har problematiserat intersektionalitet med hänvisning till att begreppet kan uppfattas som en "tom markör" (s.112). Detta på grund av att begreppet, självständigt inte direkt kan sammankopplas med någon specifik företeelse eller maktförståelse. De ifrågasätter "huruvida intersektionalitet kan *stå för sig självt* och användas som en teoretisk ram" (Carbin & Tornhill, 2004, s. 112). Författarna hänvisar intersektionalitetsbegreppet till engelskans intersection vilket betyder att genomskära eller korsa. Begreppet är vidare en beteckning för väggkorsning och Carbin och Tornhill (2004) betonar att det är i denna korsning som flera kategorier såsom exempelvis, etnicitet, kön och klass möts och inte längre kan separeras från varandra.

Dessa vägar eller strukturer menar Carbin och Tornhill (2004) ses som åtskilda innan de leder till korsningen och det är häri kritiken ligger. Författarna framför att begreppet framställer kategorierna som oberoende fram till att de korsas. Vidare problematiseras att en rad "på förhand fastlagda strukturer antas kunna förklara underordning" (Carbin & Tornhill, 2004, s. 113). Svårigheten att kunna sammankoppla och tydliggöra hur de olika maktstrukturerna samspekar och reproduceras bidrar till att analysen riktas in på några få utvalda kategorier och därmed bortser från andra dimensioner (Carbin & Tornhill, 2004).

4. Tidigare forskning

Inledningsvis ges en kortare överblick av forskningen inom området samt förekomsten av hedersrelaterat våld och förtryck i Sverige. Därefter presenteras forskning som inbegriper myndigheternas arbete med hedersproblematiken. Då fokus i denna studie är att undersöka socialarbetare, verksamma inom socialtjänstens sektion för barn och familj, görs en avgränsning i forskningsgenomgången till att gälla myndigheters arbete med barn och unga. I enlighet med studiens frågeställning rörande socialarbetarnas förklaringar till hedersrelaterat våld och förtryck redogörs slutligen för forskning avseende de olika dominerande perspektiven inom området.

I en systematisk litteraturgenomgång avseende studier om hedersmord i Mellanöstern och Nordafrika granskades 40 artiklar. Majoriteten av de analyserade studierna handlade om förklaringar och definitioner av hedersmord samt beskrivningar av och orsaker till förekomsten av fenomenet. Nästan hälften av artiklarna fokuserade främst på de rättsliga aspekterna och/eller offren och förövarnas egenskaper. Det empiriska materialet i artiklarna bestod huvudsakligen av intervjuer med poliser, advokater, myndighetsföreträdare, frivilligarbetare samt offer. Data erhöles även från enkäter samt fallstudier. Litteraturgenomgången visar att tillgången på forskning inom området är begränsad samt håller låg metodologisk kvalitet och har svag generaliserbarhet (Kulczycki & Windle, 2011). Vidare framkommer det att författarna till artiklarna definierar hedersmord utifrån dess kollektiva karaktär och som ett gemensamt beslut för att återupprätta familjens heder. Offren är till största delen unga kvinnor och förövarna deras manliga släktingar. Litteraturgenomgången visar också att hedersmord fortsätter att inträffa i Mellanöstern och Nordafrika och att mörkertalet är stort. Kulczycki och Windle (2011) menar att ämnet är svårt att studera med tanke på dess komplexitet och känslighet och de drar, mot bakgrund av litteraturgenomgången, slutsatsen att mer grundläggande forskning krävs.

Utifrån svenska, regionala studier påvisas att mellan 3-7 procent av gymnasieungdomar i Sverige idag lever med hedersrelaterade begränsningar (Motion 2015/16:1864). På uppdrag av regeringen genomförde Socialstyrelsen 2007 en nationell enkätundersökning för att kartlägga förekomsten av hedersrelaterat våld och hot mot ungdomar inom familjen. Resultatet visade att 5 procent av flickorna och 3 procent av pojkarna uppgav att de begränsades i valet av livspartner. I den aktuella gruppen angav cirka 20 procent av flickorna att de hade begränsad frihet i sin vardag och ungefär 60 procent av dessa flickor har utsatts för hot, våld och kränkande behandling av någon i familjen (Socialstyrelsen, 2007). I Ungdomsstyrelsens kartläggning *Gift mot sin vilja* uppgav 5 procent av de tillfrågade i åldrarna 16-25 att de upplevde att föräldrarna, kulturen eller religionen inskränkte deras val av partner att ingå äktenskap med. Dessa 5 procent motsvarade 70000 individer av befolkningen i den föreliggande åldersgruppen (MUCF, 2009).

4.1 Myndigheters förutsättningar för att bemöta hedersrelaterat våld och förtryck

Trots att hedersproblematiken det senaste decenniet har uppmärksammats inom politiken och den offentliga debatten saknas evidensbaserade och utvärderade insatser i arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck, vilket framkommer i en forskningsöversikt som har genomförts i Holland, Storbritannien, Frankrike, Sverige, Norge och Danmark (Jensen, Schmidt, Nordin Jareno & Roselius, 2006). Rapporten baseras på en systematisk litteraturgenomgång av insatser och metoder mot hedersproblematiken samt kvalitativa intervjuer med personer verksamma inom området hedersrelaterat våld och förtryck i de sex europeiska länderna. Resultatet visar att utvärderingar av dessa insatser är ytterst begränsade vilket även bekräftas i en kunskaps- och forskningsöversikt genomförd av Nationellt Centrum för Kvinnofrid (2010).

I en studie genomförd av Schlytter och Linell (2009) beskrivs och jämförs utsatta flickors livssituation, vilka var aktuella för omhändertagande med stöd av LVU. Studien baseras på en komparativ textanalys av samtliga rättsfall under 2008 i Stockholms län avseende flickor i åldrarna 13-18 år vilka var föremål för ett omhändertagande på grund av brister i deras hemmiljö. Vidare analyserades även socialtjänstens utredningar av flickornas situation. De flickor som var utsatta för hedersvåld levde i en vardag präglad av kontroll och begränsningar. I dessa fall förekom både psykisk och fysisk misshandel av kollektiv karaktär. Vidare framkom att flickorna levt med problemet utan att någon utomstående haft kännedom om situationen. Sammantaget menar Schlytter och Linell (2009) att hedersproblematiken ställer socialtjänsten inför en ny situation. Avsaknaden av kompetens inom området resulterar i att socialarbetare inte känner till dessa flickors livsvillkor. Detta i sin tur kan medföra att flickorna inte får tillgång till samma rättsliga skydd som andra utsatta flickor (Schlytter & Linell, 2009).

Att socialtjänstens arbete med flickor och pojkar utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck idag präglas av stor osäkerhet framkommer även i en studie av Schlytter, Högdin, Ghadimi, Backlund och Rexvid (2009). Studien ingår i en kartläggning av hedersvåldets karaktär och omfattning i Stockholm och det övergripande syfte var att åskådliggöra de ungdomar, vars vardag präglades av hedersrelaterade begränsningar och normer. Undersökningen innefattar två olika delar varav den ena är en enkätundersökning genomförd bland ungdomar i årskurs nio och den andra delen är en aktstudie av ärenden där lagen vård av unga (LVU) tillämpats. Utifrån enkätstudien, där bland annat ungdomar som lever under hedersrelaterad kontroll undersöktes, angavs att denna grupp upplevt kränkande behandling, hot och/eller våld samt sexuell kontroll. Sammanställningen av enkätsvaren visar också att de flickor som betraktades leva med hedersrelaterade begränsningar i stor utsträckning hade annan etnisk bakgrund, återfanns i lågutbildade familjer samt bodde i socioekonomiskt segregerade områden. Detta tydliggör, enligt forskarna, integrationens villkor i det svenska samhället idag (Schlytter, m.fl., 2009).

Resultatet av aktstudien, där bland annat socialtjänstens hantering av hedersrelaterade ärenden granskades, visar att det råder stor skillnad mellan antalet flickor och pojkar som socialtjänsten sätter in insatser för och de antal som är i behov av faktisk hjälp från myndigheten. Det framkom också i granskningen att socialtjänstens arbete med ärenden där hedersrelaterat våld och förtryck förekommer kännetecknades av osäkerhet. I analysen av de hedersrelaterade ärenden fann forskarna gemensamma drag, vilka de menar bidrog till socialtjänstens ambivalens. Dessa innefattade svårigheter att urskilja hedersrelaterade tecken och signalement i ungdomars vardag samt att myndigheten brister i att ställa krav på föräldrarna (Schlytter, m.fl., 2009).

Att utsatta flickor med annan etnisk bakgrund vänder sig till primärvården för att söka skydd och få stöd i samband med hedersrelaterat våld och förtryck är vanligt förekommande i Sverige. Trots detta upplever inte alltid personal inom primärvården att de har rätt eller tillräcklig kompetens för att kunna hantera denna typ av våld, vilket framkommer i en studie genomförd av Alizadeh, Hylander, Kocturk och Törnkvist (2010). Studien bygger på fokusgruppsintervjuer med personal verksamma inom primärvård och ungdomsmottagningar. Det framkommer bland annat utifrån intervjuerna att personalen upplevde hedersproblematiken som komplex och svårhanterlig. Alizadeh m.fl. (2010) lyfter fram att den främsta angelägenheten bland personalen var att undvika att förvärra för flickorna och dess situation. Att skapa en så kallad fristad där flickorna kunde berätta om sin situation utan att bli avslöjade ansågs vara viktigt, detta med tanke på att flickorna ofta undvek att kontakta professionella på grund av rädsla för att bli upptäckta.

Mot bakgrund av studien föreslår forskarna en teoretisk modell för att bemöta de professionella utmaningarna. Modellen inbegriper en riskbedömning, genomförd av personal, baserad på flickornas upplevda oro och ångest, risken för att kontakten med de professionella ska upptäckas samt risken för bestraffning vid eventuellt avslöjande. Utifrån denna avgörs sedan vilka åtgärder som kan komma att bli aktuella (Alizadeh m.fl., 2010). Olika typer av åtgärder kunde urskiljas i arbetet med hedersutsatta flickor. Framförallt arbetade personalen med empowerment, det vill säga att stärka flickornas självförtroende och få dem att känna kontroll. I vissa fall bedömde personalen det vara nödvändigt att dölja flickornas hemligheter. I andra situationer kunde det bli aktuellt att medla mellan flickan och föräldrarna. Alizadeh m.fl. (2010) betonar att denna modell kan vara användbar för personal inom skola, för studenter samt andra myndigheter och modellen skulle även kunna fungera som en grund för att utveckla mer kunskap inom området.

I samband med situationer där hedersrelaterat våld och förtryck förekommer har ett flertal forskare ifrågasatt socialtjänstens utbredda familjeperspektiv och dess strävan efter att uppnå sammanhållning. Även idén om att konflikter mellan barnet/ungdomen och föräldrarna bör lösas genom öppen dialog och förhandling har ifrågasatts (NCK, 2010; Schlytter & Linell, 2009).

Exempelvis drar Schlytter (2004) slutsatsen att socialtjänstens familjeorienterade modell hamnar på kollision med flickornas utsatta position inom familjen. Samtidigt som situationen utifrån flickornas perspektiv handlar om konflikten mellan henne och hennes föräldrar så styrs socialtjänstens arbete av idén om att hålla ihop familjen (Schlytter, 2004). Detta påtalas även i Jensen m.fl. (2006) studie där det framkom att vissa handläggare ansåg att socialtjänstens familjeperspektiv tenderar att flytta fokus från flickornas utsatthet och att det därigenom är problemen inom familjen som ska åtgärdas.

4.2 Synen på hedersrelaterat våld och förtryck inom myndigheter och i den offentliga debatten

Ett flertal studier har lyft fram och belyst de dominerande uppfattningarna och förklaringsmodellerna till hedersrelaterat våld och förtryck inom myndigheter och i den offentliga debatten (Jensen m.fl., 2006; Akpinar, 2003; Meetoo & Mirza, 2007; Carbin, 2014; Hellgren & Hobson, 2008). Carbin (2014) har i sin studie, utifrån en diskursanalytisk ansats, analyserat politiska dokument och riktlinjer, utarbetade av Länsstyrelserna, i syfte att bland annat ge vägledning åt socialsekreterare i arbetet med hedersvåld. Med utgångspunkt i diskursanalysen beskriver Carbin (2014) hur utsatta kvinnors livsberättelser betraktas av politiker som ett viktigt sätt att erhålla kunskap om fenomenet och därigenom utveckla nya politiska program och riktlinjer. Hon menar vidare att flickornas livshistorier tenderar att bli till sanningar och paradigmatiska exempel på "hur det är" inom den offentliga politiken. Inom de politiska dokumenten och riktlinjerna rörande hedersrelaterat våld och förtryck tillskrivs de unga flickorna rollen som offer och att de förväntas agera på ett visst sätt (Carbin, 2014). Det framförs också att det, inom dessa, finns en förväntning på att individer med ursprung i Mellanöstern antas handla i enlighet med stereotypa och kulturella antaganden och utöva hedersrelaterat våld och förtryck. Sammanfattningsvis betonar Carbin (2014) att riktlinjerna, betraktade som objektiva sanningar, kan medföra att kulturella och stereotypa föreställningar om minoritetsgrupper legitimeras. Synliggörandet och framställningen av dessa unga kvinnor som offer är också något som påtalats av Meetoo och Mirza (2007), vilket de menar sker i förhållande till den kulturella och islamofobiska diskursen.

Jensen m.fl. (2006) belyser i sin studie hur den offentliga debatten förstår hedersrelaterat våld och förtryck utifrån kön eller kultur, det vill säga å ena sidan som ett uttryck för mannens överordnade position gentemot kvinnan eller å andra sidan som ett uttryck för "de andras" kultur. Den offentliga debattens polariserade syn på hedersproblematiken, där våldet antingen betraktas som kulturellt eller som en del av den patriarkala strukturen, betonas och problematiseras även av Akpinar (2003). Att dessa två förklaringsmodeller bildade två läger har även påvisats i Hellgren och Hobsons (2008) studie av den politiska och mediala debatten efter de uppmärksammade hedersmorden på Sara, Pela och Fadime. I samband med morden kom rapporteringen och debatten

kring hedersrelaterat våld och förtryck att bli högst aktuell. Hellgren och Hobson (2008) lyfter fram hur våldet, till stor del, kom att präglas av kulturella förklaringar under denna period. De menar att kultur definierades i förhållande till grupper med annan etnisk bakgrund vilka inte hade anpassat sig till det svenska samhället samt utifrån kvinnornas beroendeställning i relation till deras män och fäder.

Till skillnad från Hellgren och Hobsons (2008) analys av den svenska debatten om hedersrelaterat våld och förtryck, där fokus har legat på kön och att ställa svenskhet i motsats till kulturella identiteter, har man inom den offentliga debatten i Tyskland och Nederländerna kopplat våldet till religion (islam) och etniska skillnader. Diskussionen om hedersmord i Europa har blivit till en arena där olika kulturella element har betonats vilket också har möjliggjort en generell oro för muslimska invandrare (Korteweg & Yurdakul, 2009). Korteweg och Yurdakul (2009) framför att de kulturella skillnaderna definieras i förhållande till religion, etnicitet och nationellt ursprung vilket medför en gränsdragning mellan invandrare och majoritetssamhället. Detta får konsekvenser för de politiska processerna gällande integrationen och har i ett flertal samhällen aktiverat etnocentriska och rasistiska röster (Korteweg & Yurdakul, 2009).

Akpinar (2003) visar i sin studie, baserad på intervjuer med turkiska kvinnor invandrade till Sverige, hur bristande integration och diskriminering i en migrationskontext kan bidra till att medlemmarna i ett kollektiv håller fast vid den gamla kulturen och därigenom fortsätter att förtrycka kvinnan. På liknande sätt beskriver Jensen m.fl. (2006) hur hedersvåldet, med betoning på familje- och gruppidentiteten, förekommer vid social förändring och förlust av social status vilket kan vara fallet i en migrationssituation. Vidare menar de att hedersvåldet och dess komplexa karaktär bidrar till att de olika förklaringsmodellerna blir alltför enkelriktade. I enlighet med detta påtalar Akpinar (2003) betydelsen av att anlägga ett kulturellt perspektiv samtidigt som förståelsen för våld mot kvinnor bör ses som en del i en patriarkal struktur.

I en svensk avhandling om mångfald som demokratins utmaning har bland annat socialsekreterare intervjuats gällande uppfattningen om kulturella och religiösa föreställningar. Det framkommer att de verksamheter som gör anmälningar rörande hedersrelaterat våld och förtryck tenderar att redan ha definierat problemet innan anmälningen gjorts till socialtjänsten (Baiastovu, 2012). Familjens kulturella bakgrund utgör ofta grunden för anmälares oro vilket enligt Baiastovu (2012) tycks bero på oreflekterade och stereotypa antaganden grundat på individers kulturella tillhörighet. Hon beskriver att ”parallellt med den faktiska existensen av patriarkala tankestrukturer och institutioner löper det dominerande samhällets stereotypa skräckbilder av den traditionella invandrarfamiljen” (Baiastovu, 2012, s. 237). Samtidigt poängteras att de olika förklaringarna och tolkningarna av innebörden av hedersrelaterat våld och förtryck i slutändan

drabbar de utsattas möjlighet att få adekvat hjälp (Baiastovu, 2012).

4.3 Sammanfattning tidigare forskning

Mot bakgrund av detta avsnitt kan ett antal centrala tendenser urskiljas inom det rådande forskningsområdet hedersrelaterat våld och förtryck. Ett flertal studier visar att socialtjänsten saknar tillräcklig kompetens för att kunna hantera situationer där hedersrelaterat våld och förtryck förekommer. Avsaknad av tillräckligt utvärderade insatser samt bristen på tydliga regler och riktlinjer är något som betonas. Problematiken kring hedersvåld upplevs som komplex och svårhanterlig och arbetet med dessa frågor präglas till stor del av osäkerhet. Vidare visar forskningsgenomgången att den offentliga debatten och politiken kännetecknas av en tvetydig och polariserad syn på och förståelse av hedersrelaterat våld och förtryck. Forskningen antyder att den mediala rapporteringen och myndigheter tenderar att tillskriva våldet kulturella förklaringar. Hedersproblematiken och dess förekomst diskuteras även i termer av integration och utifrån en migrationskontext.

5. Metod

5.1 Design

Mot bakgrund av studiens syfte har en kvantitativ ansats använts. Det kvantitativa angreppssättet syftar till att studera och mäta verkligheten. Ofta är studierna av deduktivt slag vilket innebär att forskaren utifrån befintliga teorier och en bred förståelse för ett allmänt socialt problem härleder en eller flera forskningsfrågor/hypoteser (Grinnell, Williams & Unrau, 2014). Detta är i enlighet med den föreliggande studien vars syfte bland annat var att undersöka kunskapen inom- och synen på hedersrelaterat våld och förtryck, detta mot bakgrund av tidigare forskning och teorier. Patel och Davidson (2003) menar att det deduktiva arbetssättet kan stärka forskningens objektivitet då utgångspunkten tas i vedertagen teori.

Undersökningen är beskrivande till sin karaktär då fokus i studien var att undersöka aspekter såsom upplevd kunskap och synen på hedersrelaterat våld och förtryck. Deskriptiva undersökningar tillämpas då det redan finns befintlig kunskap inom det tilltänkta problemområdet (Patel & Davidson, 2003). Målet med en deskriptiv ansats är att precist beskriva processer, mekanismer eller förhållanden, ge en numerisk/procentuell bild av det undersökta samt samla in information som bekräftar eller motsäger tidigare forskning och föreställningar om ett ämne (Grinnell, Williams, Unrau, Bozalek & Bak, 2014).

I den föreliggande studien har en tvärsnittsdesign tillämpas. En sådan design kännetecknas av att data samlas in vid en viss tidpunkt för att undersöka variationen eller egenskaper hos den tilltänkta populationen (Grinnell, Unrau & Williams, 2014). Syftet med en tvärsnittsdesign är att komma fram till kvantifierbar data med anknytning till ett antal variabler vilka därigenom studeras för att finna relationer och sambandsmönster (Bryman, 2008). I denna studie undersöktes bland annat samband mellan olika variabler kopplade till socialarbetares upplevda kunskap. Vidare studerades eventuella samband mellan olika förklaringsfaktorer till hedersrelaterat våld och förtryck.

5.2 Metod

Mot bakgrund av den föreliggande studiens kartläggande karaktär och den valda forskningsdesignen har enkäter använts som datainsamlingsmetod. Denna metod är lämplig för att nå ut till en större population och därigenom generera större mängd data. Enkäter kommer väl till användning när forskningsfrågan avser att undersöka individers inställning till, upplevelser av och kunskap om ett visst fenomen (Mindel, 2014). Valet av datainsamlingsmetod motiveras i enlighet med Engel och Schutts (2014) redogörelse för enkätundersökningars huvudsakliga funktioner. De beskriver datainsamlingsmetoden i termer av mångsidighet och poängterar att väl genomförda undersökningar kan leda till ökad förståelse för i stort sett alla sociala fenomen. Vidare är enkäter

ett enkelt, snabbt och billigt tillvägagångssätt för att samla in data från en större population. Metoden är även effektiv i den bemärkelse då fler variabler kan mätas utan att väsentligen öka kostnaden eller tidsåtgången. Engel och Schutt (2014) understryker slutligen att enkätundersökningar ofta är det enda alternativet för att utveckla en representativ bild av attityder och egenskaper hos en större population. Detta är i linje med den föreliggande studien vars mål var att generera en övergripande bild över den/de dominerande förklaringsmodellerna inom hedersvåld samt kunskapen bland socialarbetare inom Falu kommun.

5.3 Metoddiskussion

Valet av enkäter som datainsamlingsmetod har diskuterats och jämförts med andra alternativ, däribland kvalitativa intervjuer. En begränsning med enkätundersökningar är att bortfallet tenderar att bli större jämfört med om intervjuer valts som datainsamlingsmetod (Engel & Schutt, 2014; Bryman, 2008). Å andra sidan eliminerades, till viss del, bortfallsrisken i och med att enkäterna delades ut och besvarades av de respondenter som var närvarande vid själva tillfället. Bortfallet bestod istället av socialarbetare som var frånvarande vid den givna tidpunkten. Till skillnad från enkäter kan intervjuer på ett mer djupgående sätt beröra komplexa områden, detta genom att ha öppna frågor samt ställa uppföljningsfrågor (Engel & Schutt, 2014). En annan utmaning med enkäter som datainsamlingsmetod är att täcka in det tilltänkta undersökningsområdet i ett begränsat antal frågor, detta för att undvika att respondenterna tröttnar. Vidare finns risken att viktig information går förlorad i samband med att vissa frågor i enkäten, av olika skäl, inte besvaras (Bryman, 2008).

Kvalitativa intervjuer är ett alternativ för att fånga socialarbetares subjektiva upplevelse av och uppfattning om fenomenet hedersrelaterat våld och förtryck. Ofta har kvalitativa intervjuer låg struktureringsgrad, vilket lämnar stort utrymme för respondenterna att svara inom (Patel & Davidson, 2003). Att använda denna datainsamlingsmetod hade dock medfört svårigheter att kunna blida en övergripande uppfattning om socialarbetarnas upplevda kunskap och synsätt. Vidare kan enkäter bidra till att eliminera risken för så kallade intervjuareffekter (Bryman, 2008). Mot bakgrund av detta samt den begränsade tidsaspekten och studiens generaliserbarhet har de olika metoderna vägts mot varandra. Den föreliggande studiens kartläggande karaktär kom vidare att motivera det slutgiltiga valet av enkäter som metod för datainsamling.

5.4 Material

De utformade enkäterna bestod totalt av tretton frågor med fasta svarsalternativ varav fyra omfattade frågor rörande bakgrundsvariabler (se Bilaga 2). Bakgrundsfrågorna innefattade könstillhörighet, ålder, utbildningsnivå samt antalet år av yrkeserfarenhet inom socialt arbete. Bakgrundsvariablerna valdes i syfte att undersöka hur vissa av dem eventuellt korrelerar med den

upplevda kunskapen. Av de återstående nio frågorna var fråga 1, 2, 4, 5, 6, 7 och 8 direkt kopplade till studiens syfte och frågeställningar. Dessa berör områden såsom upplevd kunskap inom hedersrelaterat våld och förtryck, graden av trygghet i hedersärenden, upplevt stöd och behov av stöd från verksamheten, hur arbetet bör bedrivas samt vad socialarbetare anser att våldet beror på. De resterande frågorna var tänkta att användas för att undersöka eventuella samband mellan upplevd kunskap och graden av trygghet i arbetet med hedersrelaterade ärenden. Vidare användes en del av frågorna som underlag i diskussions- och utvecklingssyfte för verksamheten.

Då målet med denna studie var att kunna jämföra, statistiskt analysera och generalisera resultatet till den tilltänkta populationen innefattade enkäterna fasta svarsalternativ samt präglades av hög grad strukturering och standardisering (Patel & Davidson, 2003). Med hög grad standardisering preciseras att det ställs samma frågor i likalydande ordning till varje respondent. Då enkätfrågorna inbegriper fasta svarsalternativ, där respondenterna har begränsat svarsutrymme, erhålls därigenom hög struktureringsgrad (Patel & Davidson, 2003). Ett problem med slutna frågor kan vara att de fasta svarsalternativen inte passar in på respondenternas svar. Det finns även en risk att svaren ringas in slentrianmässigt (Mindel, 2014).

I enlighet med studien, vars syfte bland annat var att undersöka socialarbetares upplevda kunskap samt uppfattning om hedersrelaterat våld och förtryck, tillämpades en likertskala. Likertskalan avser att mäta intensiteten i en upplevelse som rör det angelägna området (Bryman, 2008).

Enkäterna testades innan datainsamlingen påbörjades genom en mindre pilotundersökning. Denna genomfördes med fyra socialarbetare inom en liknande sektion som den tilltänkta populationen, dock verksamma i en annan kommun. Pilotstudier är betydelsefullt för att säkerställa att enkäten och frågornas utformning uppfattas korrekt samt för att undvika missförstånd. Vidare kan en sådan studie ge en indikation på huruvida den valda datainsamlingsmetoden genererar den data som förväntats. På så vis kan risken för ogiltig eller icke-tillförlitlig data minskas (Ivanoff & Bythe, 2014; Bryman, 2008). Pilotstudien ledde inte till några förändringar av enkäten.

5.5 Population och urval

Denna studie avgränsades till att omfatta socialarbetare, verksamma inom sektionen barn och familj, i Falu Kommun. Hedersrelaterat våld och förtryck uppdagas framförallt i ärenden som rör barn och ungdomar vilket bland annat är det bakomliggande motivet till avgränsningen. Vidare fanns ett behov och intresse inom kommunens sektion för barn och familj att kartlägga de anställdas upplevda kunskap inom området. Mot bakgrund av detta kan studien beskrivas som en totalundersökning av populationen socialarbetare inom en specifik sektion i en utvald kommun. Vid totalundersökningar, där hela den tilltänkta populationen undersöks, kan det resultat som erhålls

generaliseras till hela gruppen (Patel & Davidson, 2003). I enlighet med detta är resultatet i denna studie representativt för samtliga socialarbetare inom sektionen barn och familj i Falu Kommun. Inom sektionen för barn och familj ingår familjerätten, dialogen, kommunens hem för vård och boende (HVB), mottagningsenheten för barn och unga, en resursgrupp, enheten för ensamkommande barn samt två grupper vilka arbetar med att utreda ärenden.

Sammanlagt delades 75 enkäter ut till socialarbetare inom den valda sektionen och där 71 besvarades. Detta svarar mot en svarsfrekvens om 94,7 %.

5.6 Tillvägagångssätt

Sektionschefen kontaktades i syfte att förbereda socialarbetarna för undersökningen. Till att börja med fick chefer på respektive enhet information om studien genom ett mail från sektionschefen. Därefter kontaktades varje enhetschef personligen via mail för att komma överens om lämplig tid för datainsamlingen, detta för att få så hög svarsfrekvens som möjligt. Data samlades in vid sammanlagt fyra olika tillfällen där enkäten delades ut till samtliga respondenter vid respektive enhet vilka ombads fylla i och därefter lämna in. Detta benämner Patel och Davidson (2003) som ”enkät under ledning” (s. 69). Att vara närvarande vid utlämnande och ifyllande av enkäten medför att eventuella förtydliganden avseende formuläret kan göras (Patel & Davidson, 2003).

Denna variant vägdes mot att skicka ut enkäten via e-post. Att genomföra enkätundersökningar via Internet kan minska svarsfrekvensen avsevärt (Bryman, 2008; Engel & Schutt, 2014), vilket är det huvudsakliga skälet till varför enkäterna delades ut direkt till respondenterna. Med ett sådant förfarande finns dock en risk att respondenterna känner sig tvingade att delta samt att de är mer benägna att ställa frågor och kommentera formuläret vilket i sin tur kan påverka svaren (Engel & Schutt, 2014). För att undkomma detta presenterades inledningsvis studiens syfte och det frivilliga deltagandet betonades. Därefter gavs en mer utförlig förklaring av själva frågeformuläret.

5.7 Databearbetning och analys

Statistikprogrammet SPSS har använts för databearbetning och analys av de insamlade enkäterna. Till att börja med genomfördes univariata analyser för vardera fråga. Univariat analys används för att studera en variabel i taget och beskriva denna utifrån dess statistiska egenskaper (Djurfeldt, Larsson & Stjärnhagen, 2010). Utifrån denna analys har det, på ett övergripande plan, redogjorts för hur socialarbetare inom sektionen för barn och familj i den undersökta kommunen besvarat enkätformuläret. Vidare undersöktes eventuella samband mellan olika variabler utifrån utvalda frågor, detta genom bivariat analys. Vid bivariat analys studeras korrelationen mellan två variabler i syfte att få en bild över hur de är relaterade till varandra (Bryman, 2008). I den föreliggande studien användes Pearsons korrelationskoefficient som sambandsmått.

5.8 Bortfallsanalys

I den föreliggande studien, och som vid många andra kvantitativa undersökningar, omges resultatet av viss osäkerhet bland annat på grund av bortfallet. Vid enkätundersökningar kan bortfallet handla om hela formulär eller enskilda frågor som inte besvarats (Djurfeldt, Larsson & Stjärnhagen, 2010). Vid större bortfall ökar risken för systematiska fel och skevhet i resultaten vilket i sin tur påverkar generaliserbarheten (Bryman, 2008). Då svarsfrekvensen i den aktuella studien är 94,7% och därmed överstiger 85% kan detta, med Mangiones mått mätt, betraktas som utmärkt (i Bryman, 2008). Bryman (2008) menar att enkäter som delas ut och besvaras på plats av respondenterna kan minska risken för bortfall. Den höga svarsfrekvensen och därmed det låga bortfallet kan mot bakgrund av detta bero på att enkäterna delades ut i fysisk form och besvarades direkt av de närvarande socialarbetarna. Vidare betonar Bryman (2008) att en undersöknings betydelse för exempelvis en verksamhet kan motivera ett deltagande, vilket även kan vara fallet i den föreliggande studien avseende socialarbetare. Bortfallet här bestod av socialarbetare som av olika skäl var frånvarande vid det givna tillfället.

I den föreliggande studien varierade det interna bortfallet mellan en till fem respondenter i nio av de elva utvalda frågorna. Det interna bortfallet innefattar frågor som respondenterna av olika anledningar har underlåtit att besvara (Bryman, 2008). De icke-besvarade frågorna kan indikera på brister i själva enkätutformningen såsom otydliga formuleringar eller att de fasta svarsalternativen inte passar in på respondenternas svar (Engel & Schutt, 2014). Med tanke på det varierande antalet år av yrkeserfarenhet inom socialt arbete skulle en möjlig förklaring till de icke-besvarade frågorna kunna vara att en del respondenter ännu inte har någon erfarenhet av hedersrelaterade ärenden och därför inte kan yttra sig i frågan.

Trots det något högre interna bortfallet påvisar resultatet att respondenterna överlag har svarat enhetligt. Mot bakgrund av detta samt den höga svarsfrekvensen kan slutsatsen dras att bortfallet inte har påverkat studiens validitet och resultat på ett anmärkningsvärt sätt.

5.9 Validitet och reliabilitet

Överlag finns viss osäkerhet vid insamlandet av data i kvantitativa studier. Detta gäller framförallt när undersökningen innefattar individer och där det rör sig om att undersöka deras upplevelser, kunskap och inställningar, det vill säga abstrakta fenomen. Gällande bedömningen av studiens kvalitet ligger fokus på två huvudfaktorer; överensstämmelse mellan vad som ska undersökas och vad som faktiskt undersöks samt att detta sker på ett tillförlitligt sätt (Patel & Davidson, 2003).

Reliabiliteten (tillförlitligheten) kan relateras till studiens replikerbarhet, det vill säga om undersökningen är möjlig att upprepa, samt mätinstrumentets stabilitet och pålitlighet (Bostwick & Kyte, 2014). I kvantitativa undersökningar, baserade på en tvärsnittsdesign, redogörs oftast för

studiens tillvägagångssätt detaljerat. Detta är något som även har eftersträvats i den föreliggande studien, vilket därigenom har bidragit till studiens reliabilitet (Bryman, 2008). Tillförlitligheten avseende datainsamlingsinstrumentet, det vill säga enkäten, handlar också om att försäkra sig om att respondenterna uppfattar och besvarar enkäten såsom det är tänkt (Patel & Davidson, 2003). Enkätformulärets reliabilitet är beroende av att frågorna konstrueras och ställs på ett sådant sätt att respondenterna uppfattar frågorna lika. Är frågorna vagt konstruerade eller formulerade kan detta medföra slumpmässiga svar vilket i sin tur påverkar tillförlitligheten. För att minimera detta problem och därigenom öka reliabiliteten testades enkäterna på en pilotgrupp innan själva undersökningstillfället (Patel & Davidson, 2003; Bostwick & Kyte, 2011).

Att använda enkäter för att samla in data kan i sig öka reliabiliteten genom att intervjuareffekter/bias från forskaren undviks, vilket är i enlighet med den kvantitativa ansatsens strävan efter att uppnå individens "sanna värde" (Patel & Davidson, 2003). Som tidigare nämnt har enbart frågor med fasta svarsalternativ använts i enkäten vilket därigenom har medfört standardisering. Bostwick och Kyte (2014) menar att standardisering bidrar till mätningens objektivitet och därmed minskad påverkan från undersökningsledaren, vilket återigen kan sägas öka reliabiliteten i den föreliggande studien.

En studies validitet innefattar i vilken grad mätinstrumentet mäter vad som avses att mäta. Valet av design samt datainsamlingsmetod kan få konsekvenser för att bland annat kunna visa på kausaliteten i resultaten (Bryman, 2008). Den interna validiteten inbegriper huruvida resultat som innefattar ett kausalt förhållande mellan variabler är giltigt eller ej (Ginnell, Unrau & Williams, 2014). På grund av svårigheten att fastställa orsaksriktningen i kvantitativa undersökningar, baserade på en tvärsnittsdesign, antas ofta den interna validiteten vara låg (Bryman, 2008), vilket även är fallet i den aktuella studien. Ett annat problem gällande studiens validitet kan vara huruvida enkätfrågorna rörande socialarbetares syn på hedersrelaterat våld och förtryck verkligen mäter vilket eller vilka synsätt respondenterna har.

Vid tillämpningen av en tvärsnittsdesign inom kvantitativ forskning är intresset för generaliserbarhet stort, vilket också är fallet i den föreliggande studien. Detta benämns som extern validitet (Bryman, 2008). Mindel (2014) beskriver hur mätinstrumentets utformning kan komma att påverka svarsfrekvensen och därigenom huruvida en studies resultat kan generaliseras. Vid enkätundersökningar handlar det bland annat om att klargöra studiens syfte och relevans samt betydelsen av hur formuläret och frågorna är utformade (Mindel, 2014). Gällande konstruktionen av enkäten i den föreliggande studien har fokus varit på att minimera antalet frågor med hänsyn till dess relevans samt att tydliggöra undersökningens syfte och betydelse för verksamheten som respondenterna är en del. Allt detta i syfte att öka den externa validiteten. Då den föreliggande

studien inbegriper samtliga socialarbetare inom sektionen för barn och familj i en specifik kommun, och därigenom ses som en totalundersökning, kan resultatet generaliseras till hela populationen. Vidare erhöles en hög svarsfrekvens på 94,7% vilket återigen talar för hög extern validitet.

För att kunna generalisera resultatet till andra kommuner eller organisationer kan en betydande faktor vara att populationen har någorlunda liknande utgångspunkt och/eller förutsättningar för att bemöta hedersproblematiken. Förekomsten av hedersrelaterade ärenden samt verksamhetens förutsättningar för att hantera dessa problem är faktorer som kan ha betydelse för hur socialarbetarna svarar. Den föreliggande studiens resultat skulle kunna komma att generaliseras till andra kommuner eller organisationen med likande förutsättningar som Falu Kommun. Dock understryker Bryman (2008) att försiktighet bör iaktas när det handlar om att generalisera en studies resultat till andra liknande kontexter. Detta på grund av en rad olika omständigheter såsom plats och tidpunkt.

Om urvalets storlek varit större hade precisionen i studien kommit att kunna förbättrats. Vidare har urvalsstorleken även betydelse för huruvida korrelationen är statistiskt signifikant eller inte. Ett större urval och datamaterial bidrar till att sannolikheten för att finna statistiskt signifikanta skillnader ökar (Bryman, 2008). Skulle fler socialarbetare ha deltagit i den föreliggande undersökningen skulle det därmed vara möjligt att finna fler statistiskt signifikanta samband. Samtidigt innebär detta att en större urvalsstorlek bidrar till att även svaga samband blir statistiskt signifikanta (Bryman, 2008). Om antalet socialarbetare som deltar i studien skulle öka och fler signifikanta skillnader återfinnas innebär det dock inte att de resultat som erhålls är praktiskt användbara eller intressanta.

6. Etik

Då den föreliggande studien innefattar individer är det viktigt att undersökningen sker under etiskt acceptabla former. För att bedöma om undersökningen bör etikprövas besvarades en blankett avseende etisk egengranskning som Forskningsetiska nämnden vid Högskolan Dalarna tillhandahåller (se Bilaga 3). Blanketten består av sju frågor och besvaras någon av dessa med ett ”ja” eller ”tveksamt” ska detta tas upp för vidare diskussion. Gällande den aktuella studien gjordes bedömningen att ingen etisk prövning kom att behövas, detta mot bakgrund av att samtliga frågor i blanketten besvarades med ett nej och att studien därmed inte betraktades som etiskt problematisk. Dock har ett antal forskningsetiska principer beaktas och följts i samband med genomförandet av undersökningen.

Inom samhällsvetenskaplig och humanistisk forskning innefattar dessa principer ett informationskrav, ett samtyckeskrav, ett konfidentialitetskrav samt ett nyttjandekrav (Bryman, 2008; Vetenskapsrådet, 2002). I enlighet med Vetenskapsrådet (2002) ska de tilltänkta deltagarna vid bland annat enkätundersökningar få förstahandsinformation om studiens syfte och upplägg. Med hänsyn till informations- och samtyckeskravet gavs socialarbetarna ett skriftligt informationsbrev samt en muntlig redogörelse för undersökningens fullständiga syfte och genomförande. Vidare betonades att studiens resultat kan komma att vara betydelsefullt för verksamheten och vid utvecklandet av nya arbetssätt avseende hedersrelaterat våld och förtryck. I samband med detta uppkom dock ett dilemma, vilket även togs upp för diskussion med handledaren. Då denna studie delvis är tänkt att användas av verksamheten i utvecklingssyfte inom området hedersrelaterat våld och förtryck kan deltagarna komma att hamna i ett beroendeförhållande. Detta skulle vidare kunna äventyra frivilligheten i undersökningen.

För att undkomma detta och därmed uppfylla informations- och samtyckeskravet betonades den frivilliga medverkan och rätten att själv bestämma över sitt deltagande (Vetenskapsrådet, 2002). Socialarbetarna informerades också om att deltagandet kunde avbrytas när som helst utan närmare motivering samt att frågor som upplevdes vara svåra att besvara eller stötande kunde utelämnas (Bryman, 2008). Enligt Vetenskapsrådet (2002) kan även samtycke inhämtas från företrädare för de deltagande. Då insamlandet av data var tänkt att ske under arbetstid kontaktades, som tidigare nämnt, både sektionschefen och cheferna för respektive enhet inom den övergripande sektionen vilka båda gav sitt samtycke.

Det framgick även i informationsbrevet samt genom den muntliga presentationen att undersökningen var anonym och att de besvarade enkäterna kommer att behandlas på ett konfidentiellt sätt, det vill säga att enbart forskaren själv har tillgång till informationen (Ivanoff & Blythe, 2014); Patel & Davidson, 2003). Vidare angavs, i enlighet med nyttjandekravet, att de

insamlade uppgifterna endast kommer att användas för uppsatsändamål (Vetenskapsrådet, 2002). Deltagarna informerades även muntligt om att de får ta del av studiens resultat och slutsatser samt att en sammanfattande presentation kommer att ges både vid Högskolan Dalarna och inom kommunen.

7. Resultat

Totalt deltog n = 71 personer i undersökningen. I tabell 1 redovisas deltagarnas kön, ålder, utbildningsnivå och yrkeserfarenhet. Majoriteten deltagare var kvinnor (78,9%). Samtliga av de undersökta socialarbetarna hade universitets- eller högskoleutbildning (95,8%) och hade i snitt cirka 14 års yrkeserfarenhet inom socialt arbete.

Tabell 1.

Bakgrundsvariabler för respondenter i studien.

	n	%	Medelvärde	Median	Sd	Tot n
Kön						70
Kvinna	56	78,9				
Man	14	19,7				
Utb. nivå						70
Folkhgsk.	2	2,8				
Univers.	68	95,8				
Ålder			42,59	41,0	12,78	70
Yrkeserfarenhet (år)			13,69	11,5	11,21	64

Not. Tot n = Total antal respondenter per fråga

7.1 Upplevd kunskap, stöd i arbetet och erbjuden utbildning, trygghet i ärenden samt hur arbetet bör bedrivas

I tabell 2 redovisas respondenternas svar på den upplevda kunskapen inom hedersrelaterat våld och förtryck, graden av trygghet i ärendehantering där hedersvåld förekommer samt upplevt stöd från gruppledare och chefer och i vilken grad verksamheten erbjuder utbildning inom området.

Av de deltagande upplever sig 59,2% ha kunskap i viss mån inom hedersrelaterat våld och förtryck. Vidare anger 28,1% att de upplever sig ha kunskap i mycket eller ganska liten grad. Gällande hanteringen av ärenden där hedersvåld förekommer uppger 56,4% att de i mycket liten eller ganska liten grad känner sig trygga. Vidare känner 57,3% av respondenterna att de i ganska eller mycket hög grad får stöd från gruppledare och chefer. Avseende utbildning upplever 52,9% att det i mycket liten eller ganska liten grad erbjuds från verksamheten.

Tabell 2.

Deskriptiva data för respondenters svar på enkätfrågor 1, 2, 4 och 6 (se bilaga 2 för frågornas utformning).

	I mycket liten grad	I ganska liten grad	I viss mån	I ganska hög grad	I mycket hög grad	Tot
	%	%	%	%	%	n
Upplevd kunskap	5,6	22,5	59,2	12,7	0	71
Grad av trygghet i hantering av ärenden	12,7	43,7	33,8	9,9	0	71
Upplevt stöd från gruppledare och chefer	2,9	10,3	29,4	44,1	13,2	68
Upplevd grad av erbjuden utbildning in verksamheten	20	32,9	34,3	12,9	0	70

Not. Tot n = Total antal respondenter per fråga

Sambandet mellan upplevd kunskap inom hedersrelaterat våld och förtryck och graden av trygghet i hanteringen av ärenden där hedersvåld förekommer var signifikant ($r=.675$, $p<.01$)

Totalt 85,5% av respondenterna upplevde sig ha behov av specifikt stöd från verksamheten.

I tabell 3 redogörs för respondenternas syn på hur arbetet med ärenden där hedersrelaterat våld och förtryck förekommer bör bedrivas. Av respondenterna är 69,9% delvis, i stort sett eller helt eniga om att samarbete och medling med familjen är betydelsefullt. Vidare är 68,1% eniga om att arbetet bör bedrivas genom att samtala med familjen och komma fram till en gemensam lösning.

Tabell 3.

Respondenternas syn på hur arbetet bör bedrivas (se bilaga 2 för enkäten).

	Nej, tar helt avstånd	Nej, tar nästan helt avstånd	Nej, tar delvis avstånd	Ja, delvis enig	Ja, i stort sett enig	Ja, helt enig	Tot n
	%	%	%	%	%	%	n
Skydda offret	0	1,4	10,1	50,7	30,4	7,2	69
Samarbete och medling m. familj	2,9	8,6	18,6	41,4	27,1	1,4	70
Låta offret leva kvar hemma	17,4	21,7	23,2	26,8	8,7	1,4	69
Samtal och gemensam lösning m. familj	4,3	14,5	12,7	43,5	21,7	2,9	69
Samtal m familj om svenskt samhälle och uppfostran	22,1	22,1	29,4	22,1	2,9	1,5	68

Not. Tot n = Total antal respondenter per fråga

7.2 Respondenternas syn på och förklaringar till hedersrelaterat våld och förtryck

I tabell 4 redovisas hur respondenterna förhåller sig till olika förklaringar gällande hedersrelaterat våld och förtryck. Av respondenterna var 97% delvis, i stort sett eller helt eniga om att hedersvåld beror på övergripande könsmaktsordningar. Vidare var 95,6% av deltagarna delvis, i stort sett eller helt eniga om att kulturella faktorer var viktigt för att förklara hedersproblematiken. Gällande religion som förklaring till hedersrelaterat våld och förtryck var 70,6% av respondenterna eniga om att detta var betydande.

Tabell 4.

Respondenternas syn på olika förklaringar till hedersrelaterat våld (se bilaga 2 för frågans utformning).

	Nej, tar helt avstånd	Nej, tar nästan helt avstånd	Nej, tar delvis avstånd	Ja, delvis enig	Ja, i stort sett enig	Ja, helt enig	Tot n
	%	%	%	%	%	%	
Låg utbildn.	35,8	19,4	14,9	28,4	0	1,4	67
Religion	1,5	7,4	20,6	38,2	22,1	10,3	68
Integration	8,7	2,9	14,5	65,2	7,2	1,4	69
Soc. eko.	17,6	17,6	26,5	33,8	4,4	0	68
Kön	0	0	2,9	33,3	39,1	24,6	69
Kultur	1,5	2,9	0	23,5	50	22,1	68

Not. Tot n = Total antal respondenter per fråga

I tabell 5 redovisas samband mellan socialarbetarnas syn på betydelsen av olika variabler såsom låg utbildningsnivå hos föräldrarna, religion, bristande integration, låg socioekonomisk status, övergripande könsmaktsordningar och kulturella faktorer.

Sambandet mellan variablerna låg socioekonomisk status och låg utbildningsnivå hos föräldrarna var signifikant ($r=.473$, $p<.01$). Gällande korrelationen mellan variabeln låg utbildningsnivå hos föräldrarna och bristande integration var sambandet signifikant ($r=.259$, $p<.05$). Vidare var sambandet mellan låg socioekonomisk status och bristande integration signifikant ($r=.321$, $p<.01$).

Avseende kulturella faktorer och religion var sambandet mellan variablerna signifikant ($r=.349$, $p<.01$). Vidare var sambandet mellan kulturella faktorer och bristande integration signifikant ($r=.334$, $p<.01$).

Variabeln övergripande könsmaktsordningar var inte signifikant relaterat till någon annan variabel.

Tabell 5.

Bivariata samband mellan olika förståelse för hedersrelaterat våld och förtryck (N=71).

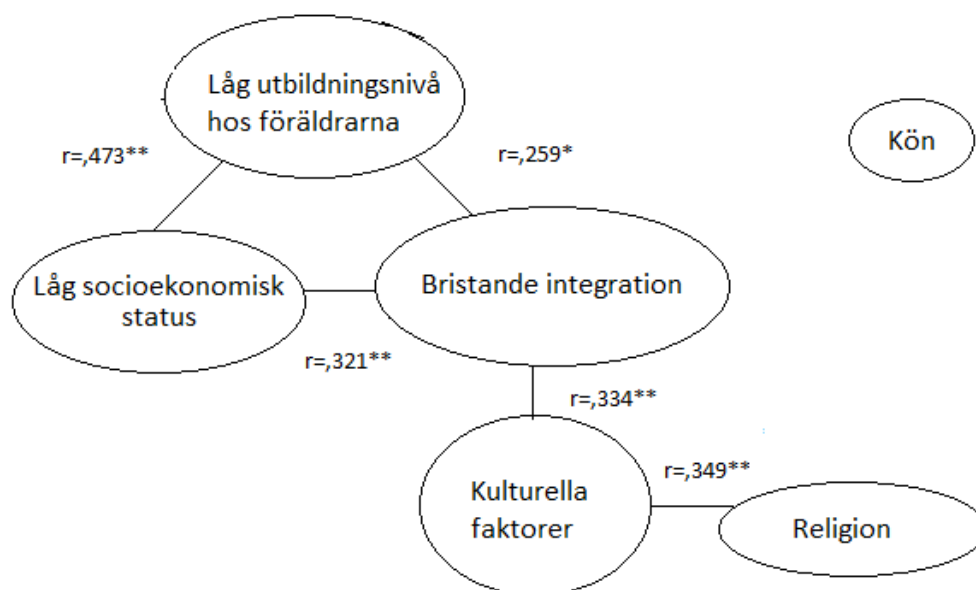
	Låg utbild.nivå	Religion	Bristande integration	Låg soc.ek	Köns maktsordn.	Kulturella faktorer
Låg utbild.nivå	-	.015	.259*	.473**	-.190	.068
Religion		-	.146	-.113	.139	.349**
Bristande integration			-	.321**	.014	.334**
Låg soc.ek				-	.098	-.040
Könsmakts ordn.					-	.153
Kulturella faktorer						-

Not. På grund av bortfall inom vissa variabler kan urvalsstorleken komma att vara mindre än $N = 71$; * är signifikant på $p < .05$ nivå; ** är signifikant på $p < .01$ nivå

I figur 1 redogörs för en sammanfattande bild av korrelationerna mellan de olika variablerna. Faktorerna låg socioekonomisk status, bristande integration och låg utbildningsnivå hos föräldrarna var signifikant relaterade till varandra. Kulturella faktorer och bristande integration var också signifikant relaterade till varandra. Även kulturella faktorer och religion var signifikant relaterade.

Figur 1.

Olika faktorer relaterade till varandra gällande respondenternas förklaring till hedersrelaterat våld och förtryck.

8. Diskussion

Syftet med den föreliggande undersökningen var att kartlägga socialarbetares upplevda kunskap inom hedersvåld, graden av trygghet i hedersrelaterade ärenden, hur arbetet bör bedrivas samt undersöka behovet av specifikt stöd från verksamheten. Vidare undersöktes hur socialarbetarna förhåller sig till olika förklaringar gällande hedersrelaterat våld och förtryck. I detta avsnitt analyseras de mest framträdande resultaten i studien mot bakgrund av den tidigare presenterade forskningen och de teoretiska perspektiven. Till att börja med diskuteras resultat rörande socialarbetarnas upplevda kunskap, ärendehantering samt stödet från verksamheten. Därefter presenteras och diskuteras de undersökta socialarbetarnas syn på hedersrelaterat våld och förtryck. Nedan ges en sammanfattning av de huvudsakliga resultaten utifrån det empiriska materialet.

Syftet med denna studie var bland annat att undersöka socialarbetares upplevelse av kunskap inom området hedersrelaterat våld och förtryck, graden av trygghet i hedersrelaterade ärenden, behovet av specifikt stöd från verksamheten samt hur arbetet bör bedrivas. De huvudsakliga resultaten påvisar att de undersökta socialarbetarna i viss mån upplever sig ha kunskap om hedersproblematiken samtidigt som de känner sig otrygga vid hanteringen av ärenden där hedersvåld förekommer. Vidare efterfrågar de mer stöd från verksamheten i form av exempelvis specifik utbildning och handledning. Det sammantagna resultatet avseende socialarbetarnas syn på hur de bör arbeta med hedersrelaterade ärenden visar att fokus framförallt ska ligga på ett samarbete med familjen. Det undersöktes även hur socialarbetare förhåller sig till olika förklaringar av hedersrelaterat våld och förtryck. Majoriteten av de undersökta socialarbetarna var eniga om att ett kulturellt perspektiv och ett könsmaktsperspektiv på hedersrelaterat våld och förtryck var viktiga för att förstå problemet. Vidare kunde samband urskiljas mellan de olika förklaringsfaktorerna låg socioekonomisk status, bristande integration, låg utbildningsnivå, kultur och religion, dock var ingen relaterad till könsmissiga faktorer.

8.1 Upplevd kunskap, trygghet i och hantering av hedersrelaterade ärenden samt behovet av specifikt stöd från verksamheten

Det sammantagna resultatet att mer än en fjärdedel upplever sig ha kunskap i mycket liten eller ganska liten grad inom området. En stor del av respondenterna upplever sig dock ha kunskap i viss mån inom hedersproblematiken. Att de undersökta socialarbetarna till viss del upplever sig ha kunskap inom hedersrelaterat våld och förtryck i relation till arbetet vittnar ändå om att kunskapen inte är fulltalig. Resultatet kan relateras till tidigare studier där det framkommit att sociala myndigheter brister i kunskapen rörande hedersvåld (Schlytter & Linell, 2009; Schlytter m.fl., 2009; Alizadeh, m.fl., 2010). Upplevelsen av att ha otillräcklig kunskap inom området har

bland annat påvisats i en studie avseende personal inom primärvård och ungdomsmottagningar, vilket återigen styrker den föreliggande studiens resultat (Alizadeh, m.fl., 2010).

Att socialarbetarna i den aktuella undersökningen sammantaget upplever sig ha kunskap i viss mån kan få konsekvenser för hanteringen av flickor utsatta för hedersvåld. Bland annat framför Socialstyrelsen (2014) i en rapport att okunskap kan medföra att det professionella ingripandet i sådana situationer sker på ett undermåligt eller för storskaligt sätt. Upplevelsen av att delvis eller inte fullt ut ha kunskap inom området hedersrelaterat våld och förtryck kan i enlighet med Schlytter m.fl. (2009) innebära att socialarbetarna inte känner till de utsatta flickornas livssituation. Detta kan i sin tur få konsekvenser för huruvida flickorna får tillgång till rättsligt skydd (Schlytter, m.fl., 2009).

Ett annat betydande resultat är att mer än hälften av socialarbetarna i mycket liten eller ganska liten grad känner sig trygga i ärenden där hedersvåld är aktuellt. Att socialtjänstens arbete med ärenden där hedersrelaterat våld och förtryck förekommer kännetecknas av osäkerhet är något som också framkommer i en granskning av myndighetens ärendehantering genomförd av Schlytter m.fl. (2009). Socialarbetarnas otrygghet i sådana ärenden skulle bland annat kunna bero på bristande ledning och riktlinjer, vilket har påtalats i en utredning av regeringen (SOU 2015:55). Avsaknad av evidensbaserade och tillräckligt utvärderade insatser i arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck kan vara en annan bidragande faktor till osäkerheten (Jensen, m.fl., 2006; NCK, 2010). Vidare påvisas, i resultatet, ett samband mellan socialarbetarnas upplevda kunskap och graden av trygghet vid hedersrelaterade ärenden. Det tycks vara så att ju mer socialarbetarna upplevde sig ha kunskap inom området, desto mer trygga kände de sig i hanteringen av ärenden där hedersproblematik förekommer. Att bristande kunskap och okunskap kan medföra att ärendehanteringen präglas av osäkerhet är något som vidare har påtalats i en rapport av Socialstyrelsen (2014).

Det framkommer i det föreliggande resultatet att mer än hälften av socialarbetarna upplever att de får stöd i ganska hög eller mycket hög grad från gruppledare och chefer i arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck. Dock anger majoriteten av respondenterna att de är i behov av specifikt stöd från verksamheten. Framförallt beskriver socialarbetarna att det saknas relevant och kontinuerlig utbildning i förhållande till arbetet, avsaknad av personer med specialistkompetens inom området samt att det saknas specifik handledning i ärenden där hedersvåld förekommer. Gällande utbildning som verksamheten erbjuder inom hedersrelaterat våld och förtryck anger mer än hälften av respondenterna att detta sker i mycket liten eller ganska liten grad.

Att socialarbetare anser sig vara i behov av specifikt stöd från verksamheten samt utbildning inom området hedersrelaterat våld och förtryck skulle kunna vara en indikator på att kunskapen inte upplevs vara fulltallig. Bristande kunskap inom området kan medföra att socialtjänsten inte kan

urskilja hedersrelaterade tecken och att socialarbetare därigenom inte får någon kännedom om de utsatta flickornas livssituation (Schlytter & Linell, 2009; Schlytter m.fl., 2009). Det påvisas bland annat i en studie hur flickor utsatta för hedersvåld levtt i tysthet utan någon utomståendes kännedom (Schlytter & Linell, 2009).

Hantering av hedersrelaterade ärenden samt vilka åtgärder som sätts in är, i enlighet med Meeuwisse och Swärd (2013), beroende av vilken kunskap och förståelse socialarbetare har för problemet. De undersökta socialarbetarnas uppfattning om hur arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck bör bedrivas påvisar att en stor del är delvis eller i stort sett eniga om att samarbete och att skapa medling med familjen är viktigt. Vidare angav mer än hälften av respondenterna att de var eniga om att samtal och att komma fram till en gemensam lösning med familjen var betydelsefullt i arbetet med hedersrelaterade problem. En fara med en sådan strävan kan vara att familjens makt stärks och att flickans ställning därigenom blir ännu svagare. Som tidigare framkommit i resultatet ser de undersökta socialarbetarna arbetet med familjen som viktigt. Det kan finnas både för- och nackdelar med ett sådant synsätt i situationer där hedersvåld förekommer. Bland annat menar Schlytter (2004) att socialtjänstens familjeorienterade modell baserad på en föreställning om att hålla ihop familjen krockar med de utsatta flickornas ställning inom familjen. Att arbeta utefter ett familjeperspektiv i situationer där hedersrelaterat våld och förtryck förekommer kan vidare medföra att fokus flyttas från flickornas utsatthet (Jensen, m.fl., 2006). Å andra sidan bör det tas i beaktning att familjen ofta är en viktig komponent i barn och ungdomars liv oavsett vad de har fått utstå. Detta skulle även kunna gälla i situationer där flickor är utsatta för hedersvåld. Huruvida ett familjeorienterat arbetssätt är lämpligt i hedersrelaterade situationer är därmed avhängigt varje individs unika situation.

Det stora behovet av stöd från verksamheten bland de undersökta socialarbetarna, upplevelsen av att i viss mån ha kompetens inom området samt att de i liten grad känner sig trygga i hanteringen av ärenden där hedersvåld är aktuellt är faktorer som på ett eller annat sätt skulle kunna relateras till varandra. Detta trots att sambanden mellan dessa faktorer inte har undersökts i den föreliggande studien. Hedersproblematikens komplexa karaktär samt avsaknad av evidensbaserade metoder, tydliga riktlinjer och tillräcklig kunskap inom området kan medföra att socialtjänsten tenderar att hantera hedersrelaterade ärenden på samma sätt som våld i andra familjer, det vill säga utifrån en familjeorienterad modell. Tydligt är dock att det hedersrelaterade våldets kollektiva karaktär innebär stora utmaningar för socialtjänstens familjecentrerade arbetssätt.

8.2 Synen på och förklaringar till hedersrelaterat våld och förtryck

Majoriteten av respondenterna är åtminstone delvis eniga om att övergripande könsmaktsordningar och kultur är viktiga faktorer för att förstå hedersrelaterat våld och förtryck. Detta resultat är i

enlighet med ett flertal studier som belyst och beskrivit dessa förklaringsmodeller som framträdande inom myndigheter och i den offentliga debatten (Jensen m.fl., 2008; Akpinar, 2003; Hellgren & Hobson, 2008). Att betrakta hedersproblematiken och dess komplexitet utifrån könsmissiga eller kulturella faktorer kan dock, enligt Jensen m.fl. (2008), medföra att dessa förklaringar blir alltför likriktade.

Inom ett könsmaktsperspektiv beskrivs, som tidigare nämnt, våldet som strukturellt och ett sätt för männen att bibehålla sin överordnade maktposition (Nilsson & Lövkrona, 2015). Utifrån detta perspektiv anses våldsutsatta kvinnor drabbas på liknande sätt oberoende av faktorer såsom social situation, kulturell bakgrund eller klasstillhörighet (NCK, 2009). Majoriteten av socialarbetarna i den föreliggande studien anser att våldet bland annat förstås utifrån övergripande patriarkala strukturer i samhället. Att enbart förstå våldet utifrån övergripande patriarkala strukturer i samhället kan få konsekvenser för huruvida de utsatta flickorna och kvinnorna uppmärksammas inom socialtjänsten. Detta är något som har påtalats av ett flertal forskare. Exempelvis framhåller Kurkiala (2003) att ett könsmaktsperspektiv riskerar att kvinnor, utsatta för hedersvåld, tystas ner och hamnar i skymundan. Detta på grund av att perspektivet tenderar att förbise det specifikt kulturella. Att inte ta hänsyn till de kulturella skillnaderna bidrar vidare till att det kollektiva våldet och förtrycket gentemot flickor med annat etniskt ursprung inte uppmärksammas i tillräcklig utsträckning (Carbin, 2010). Här kan det vara av vikt att understryka att nästan lika stor andel av de undersökta socialarbetarna också anger kulturella faktorer som viktiga för att förstå våldet. Detta skulle kunna medföra att riskerna med att enbart se våldet utifrån ett könsmaktsperspektiv motverkas och att problemet med alltför enformiga och onyanserade förklaringar förhindras.

Mot bakgrund av den föreliggande studies resultat, där en stor andel av socialarbetarna bland annat tycks anse att kultur är en viktig faktor, kan vissa kopplingar göras till tidigare forskning. Som tidigare nämnt påvisar Baianstovu (2012) i sin avhandling att grunden för orosanmälningar ofta utgår ifrån familjens icke-svenska etnicitet och kulturella tillhörighet samt att detta tycks bero på stereotypa antaganden om individers kulturella bakgrund. Inom politiska dokument och riktlinjer gällande myndigheters arbete inom detta område finns även viss förväntning på att individer från Mellanöstern antas utöva hedersrelaterat våld och förtryck (Carbin, 2014). Vidare tycks hedersvåldet inom den svenska och internationella debatten ha präglats av kulturella föreställningar och förklaringar (Hellgren & Hobson, 2008; Korteweg & Yurdakul, 2009). Mot bakgrund av detta kan den mediala bilden och offentliga debatten avseende hedersmord och hedersvåld vara en bidragande faktor till varför en så hög andel av respondenterna är eniga om att våldet bland annat förklaras utifrån kulturella faktorer.

Det kulturella perspektivet, som en av de mer framträdande förklaringarna till hedersrelaterat våld och förtryck bland de undersökta socialarbetarna, kan få konsekvenser för vissa etniska grupper i samhället. Meeto och Mirza (2007) menar att sådana kulturella förklaringar till våldet kan leda till ökad diskriminering av redan utsatta grupper. Å andra sidan kan det mångkulturella förhållningssättet tendera att acceptera förtryckande traditioner (Meeto & Mirza, 2007). De kulturella förklaringarna till hedersvåldet bland socialarbetarna kan i enlighet med detta medföra en risk att hedersutsatta flickor och kvinnor inte får tillgång till samma hjälp från myndigheter i jämförelse med andra kvinnors situation (Meeto & Mirza, 2007). Att associera hedersvåld med kultur, där kulturella skillnader definieras i relation till etnicitet, nationellt ursprung och religion kan vidare bidra till stigmatisering och en uppdelning mellan invandrare och majoritetssamhället (Korteweg & Yurdakul, 2009; Nilsson & Lövkrona, 2015). Den stora andel undersökta socialarbetare som bland annat förhåller sig till en kulturell syn på hedersrelaterat våld och förtryck kan vidare få följder för socialtjänstens faktiska arbete med de utsatta. Att flickorna och deras familjer betraktas som representanter för sin kultur och därigenom ses som etniskt och kulturellt avvikande kan medföra att våldet relativiseras. Detta kan bidra till att de utsatta flickornas situation inte uppmärksammas tillräckligt och att risken för felaktiga åtgärder och insatser ökar (de los Reyes & Mulinari, 2005). Att majoriteten av de undersökta socialarbetarna också betraktar könsmaktsordningar som en viktig faktor för att förstå hedersvåldet skulle å andra sidan kunna motverka de ovannämnda riskerna med att betona kulturella faktorer.

Vidare framkommer det i resultatet att en större andel tycks vara delvis, nästan helt eller helt eniga om att hedersrelaterat våld och förtryck också beror på religion. Det finns även ett signifikant samband mellan att, som socialarbetare, tillskriva våldet kulturella förklaringar och att koppla våldet till religion. Inom den offentliga diskussionen i Europa rörande hedersproblematiken har denna koppling mellan våldet och religion, framförallt islam, varit framträdande. Detta har bidragit till en utbredd oro för muslimer (Korteweg & Yurdakul, 2009). Att en större andel av socialarbetarna är eniga om att våldet bland annat beror på religion kan anses vara problematiskt. I enlighet med Wikan (2009) förekommer hedersideologin inom alla religioner och samhällen och där synen på heder skiljer sig åt beroende på kultur och historia. Mot bakgrund av detta kan det spekuleras kring om kopplingarna till religionen som görs bland socialarbetarna beror på bristande kunskap om hederskulturen och dess centrala mekanismer.

8.2.1 Förekomst av ett intersektionellt synsätt

Gällande respondenternas synsätt avseende hedersrelaterat våld och förtryck tycks det, utifrån sambandstestet, vara så att de som anger övergripande könsmaktsordningar tenderar att i mindre utsträckning förespråka någon av de övriga faktorerna. Här är det dock viktigt att understryka att

sambandstesterna har genomförts utifrån hur respondenterna generellt har svarat för de olika faktorerna. Mot bakgrund av detta är det därmed inte sagt att de som anger könsmissiga förklaringar till hedersrelaterat våld och förtryck som viktiga inte tenderar att se övriga faktorer som viktiga.

Vidare kan det i resultatet urskiljas att de socialarbetare som anger kultur som väsentligt för att förstå hedersvåld också betraktar integration och religion som centrala faktorer. De respondenter som anser att våldet beror på bristande integration är också benägna att ange låg socioekonomisk status och låg utbildningsnivå hos föräldrarna som viktiga faktorer. Utifrån resultatet av dessa sambandstester finns därmed evidens för att det på ett mer generellt plan tycks förekomma tre olika synsätt bland de undersökta socialarbetarna; ett där könsmaktsordningar ses som en förklaring, ett annat där kultur, religion och integration betraktas som centrala faktorer och ett där integration, låg socioekonomisk status samt låg utbildningsnivå hos föräldrarna ses som förklaringar. Sammanfattningsvis påvisar sambandstestet att alla faktorer, fränsett kön, på ett eller annat sätt tycks vara relaterade till varandra. Sambandsanalysen säger dock inget om förekomsten av ett intersektionellt perspektiv hos den undersökta populationen.

I ett intersektionellt perspektiv på heder ligger fokus på att förstå hur olika maktpositioner såsom kön, klass, kultur och etnicitet i samhället samverkar med varandra (Ahrne, 2010). Denna definition av intersektionalitet kommer att ligga till grund för analysen av socialarbetarnas förståelse för hedersrelaterat våld och förtryck. Detta medför att analysen riktas in på ett antal utvalda kategorier. Dessa kategorier inbegriper framförallt kön, kultur och klassmissiga faktorer såsom socioekonomisk status och utbildningsnivå. Då analysen av de undersökta socialarbetarnas syn på olika förklaringsfaktorer till hedersvåld utgår ifrån en subjektiv definition av intersektionalitet kan det vara på sin plats att nämna att det finns risk för att andra viktiga kategorier inte belyses. Som tidigare nämnt har kritik riktats mot det intersektionella perspektivet. Exempelvis beskriver Carbin och Tornhill (2004) intersektionalitet som en "tom markör" och begreppets komplexitet medför svårigheter att klargöra hur olika maktstrukturer samverkar. Detta medför i sin tur att analysen riktas in på ett fåtal utvalda kategorier och därmed bortser från andra dimensioner som kan vara av betydelse (Carbin & Tornhill, 2004).

I enlighet med de utvalda kategorierna för analysen är det viktigt att socialarbetarna i den föreliggande studien betraktar kategorierna kön, kultur samt faktorerna socioekonomisk status och utbildningsnivå som samexisterande. Kategorin klass, vilken innefattar faktorerna socioekonomisk status och utbildningsnivå, bör framförallt anses vara viktig i kombination med de andra kategorierna.

Det föreliggande resultatet påvisar att mer än hälften av de undersökta socialarbetarna tar avstånd från att låg utbildningsnivå hos föräldrarna är en viktig faktor för att förklara våldet. Nästan lika stor andel tar avstånd från att låg socioekonomisk status är betydande. Däremot anger en större andel att kön, kultur, religion och bristande integration är väsentliga faktorer för att förklara och förstå hedersvåldets förekomst. Det kan spekuleras kring huruvida det existerar en intersektionell förståelse för våldet bland socialarbetarna inom sektionen för barn och familj. I enlighet med denna studies definition av intersektionalitet tycks det finnas en begränsad intersektionell förståelse för hedersvåld bland de undersökta socialarbetarna. Detta med tanke på att mer än hälften tar avstånd från förklaringsfaktorerna låg socioekonomisk status och låg utbildningsnivå hos föräldrarna. I ett intersektionellt perspektiv är alla komponenter såsom kultur, kön, klass och etnicitet av vikt för att förklara förekomsten av ett problem.

En begränsad intersektionell förståelse för hedersrelaterat våld och förtryck kan bidra till att de utsatta flickornas specifika situationer inte uppmärksammas tillräckligt. Ofta har de som lever under hedersrelaterade begränsningar etniskt ursprung och kommer från familjer med låg socioekonomisk status och där föräldrarna är lågutbildade. Att de utsatta också är flickor tillhörande en familj som lever utifrån patriarkala värderingar är ännu en faktor som bidrar till att förvärra deras, redan utsatta position (Schlytter, m.fl., 2009; Alizadeh, m.fl., 2010). I enlighet med de los Reyes och Mulinari (2005) är det viktigt att socialarbetare har kunskap om de utsatta flickornas individuella situation inom familjen samt har en förståelse för de strukturella faktorerna i det omgivande samhället med fokus på etnisk, klass- och könsmissig diskriminering. Detta för att kunna bemöta hedersproblematiken, undvika att förvärra för de redan utsatta flickornas situation och därigenom skapa strategier för att hantera våldet.

8.3 Implikationer för policy och praktik

8.3.1 Kunskapsutveckling och en utvidgad syn på hedersrelaterat våld och förtryck

Det sammantagna resultatet i denna studie tyder på ett behov av kunskapsutveckling hos socialarbetarna inom området och i verksamheten, vilket även kan anses hänga ihop med socialarbetarnas otrygghet vid hanteringen av hedersrelaterade ärenden. De undersökta socialarbetarna tycks ha en begränsad intersektionell förståelse för hedersrelaterat våld och förtryck och en stor andel är eniga om att kön, kultur och/eller religion är viktiga faktorer för att förstå våldet. Vidare kan den tvetydiga förståelse för hedersvåldet, som präglar de undersökta socialarbetarna, betraktas som tecken på en övergripande osäkerhet i hur våldet ska preciseras, klassificeras och avgränsas. Att exempelvis betrakta hedersvåld utifrån ett könsmaktsperspektiv bidrar till att tydliggöra hur detta sociala problem blir könsbestämt, det vill säga ett resultat av mäns

överordnade makt. I många fall kan kvinnorna, bland annat modern, vara lika delaktiga till våldet och förtrycket. Hon kan både vara offer och förövare. Ett könsmaktsperspektiv tenderar att bortse från dessa aspekter vilket i sin tur kan få konsekvenser för hanteringen av hedersproblematiken. Fokus på enbart de kulturella olikheterna och att våldet förläggs utanför ”svenskheten” kan å andra sidan, som tidigare framförts som en kritik mot ett kulturperspektiv, medföra diskriminering och ett bekräftande av rasism. Att betrakta hedersvåldet som ett kulturellt problem, avpassat till vissa specifika miljöer, kan bidra till att det specifika i individers utsatthet inte uppmärksammas.

I enlighet med det ovannämnda är det dock viktigt att poängtera att den majoritet av de undersökta socialarbetarna som var eniga om att kulturella faktorer är viktiga också var eniga om att könsmaktsordningar är betydande för att förstå våldet.

Myndigheter såsom socialtjänsten bör utgå ifrån en intersektionell analys av våldet, vilket bland annat innebär att de yrkesverksamma är medvetna om dessa familjers eventuella utsatthet i relation till det omgivande samhället. Vid misstanke om hedersvåld ska professionella ha kännedom om den utsattes situation inom familjen och där det patriarkala våldet förstärks av institutionella och strukturella villkor i ett etniskt och könsmässigt uppdelat samhälle. Det innebär också att alla komponenter som kan vara av vikt för att förstå våldet måste undersökas. Förhållanden såsom familjens socioekonomiska status, migrationssituation, utbildningsnivå samt om det förekommer kriminalitet är exempel på betydelsefulla komponenter. Genom att uppmärksamma dessa faktorer kan de yrkesverksamma få ett helhetsgrepp om hedersproblematikens komplexa karaktär vilket därigenom är en viktig förutsättning för att kunna hantera situationen framgångsrikt. Mot bakgrund av detta kan det vara på sin plats att utgå ifrån en standardiserad riskbedömningsmanual där alla dessa faktorer är inräknade och därigenom bedöms noggrant.

8.3.2 Förslag på hur arbetet med heder bör bedrivas

Socialtjänsten bör betrakta denna typ av våld som bakomliggande ordningar av förtryck som existerar inom familjen. Det är den kontinuerliga kontrollen och kränkningarna som gör att flickorna anpassas in i en kollektiv struktur som bygger på makt och våld. I dagsläget tycks de undersökta socialarbetarna inom sektionen för barn och familj anse att arbetet med hedersvåld framförallt bör fokuseras till familjen. Detta kan, mot bakgrund av det föregående, i vissa fall betraktas som problematiskt. Att arbeta utifrån en familjeorienterad modell i hedersrelaterade ärenden skulle kunna vara tecken på att socialtjänsten saknar verktyg för att bemöta problematiken.

Utifrån den förövande familjens perspektiv och dess bristande tillit till myndigheter kan detta uppfattas som tecken på rädsla från myndighetens håll vilket i sin tur kan komma att stärka familjens position och därigenom förvärpa för den utsatta individen. I enlighet med detta bör

socialtjänsten införliva ett nytt tankesätt och inte enbart förlika sig med att ett familjeperspektiv är det rätta. I situationer där hedersvåld förekommer kan tanken om att värna om kärnfamiljen innebära att den utsatta individen åsidosätts.

Grundläggande kunskap om hederskulturen och dess centrala mekanismer bland yrkesverksamma är viktigt för att förstå den utsatta individens position inom familjen. Att leva under hedersrelaterade begränsningar medför ofta att den utsatta får kompromissa med sin frihet och sina värderingar för att undvika att skambelägga familjen. När dessa familjer blir föremål för socialtjänsten kan familjen komma att skuldbelägga barnet för att ha involverat sociala myndigheter. Att i sådana situationer arbeta utifrån en familjeorienterad modell kan medföra att den utsatta återigen får kompromissa med sig själv. I sådana situationer kan barnet uppleva att samhället sviker dem och en konsekvens av detta är att den utsatte i sin tur förlorar tilliten till myndigheter och professionella. Vid ärenden där hedersrelaterat våld och förtryck förekommer kan ett familjeorienterat arbetssätt hamna på kollision med socialtjänstlagen och barnkonventionen där barnets bästa alltid ska beaktas.

Det är viktigt att personal, verksamma inom sociala myndigheter, uppmärksammar varningssignaler såsom kränkning och kontroll i flickornas vardag och inte enbart ser till våldet i sin yttersta form. I enlighet med detta bör socialtjänsten arbeta mer förebyggande genom att exempelvis stärka den utsatta i att så småningom våga stå emot förtrycket. Det handlar snarare om att nå och arbeta med offret och inte med att åstadkomma förändring inom familjen. I situationer där barnet lever under hedersrelaterade förhållanden är det av yttersta vikt att de sociala myndigheterna såsom skola och socialtjänst utgör ett starkt skyddsnät och värnar om den svenska lagstiftningen. Detta bör ske samtidigt som myndigheten arbetar med att stärka den utsatta. Mot bakgrund av detta resonemang och utifrån den föreliggande studies resultat måste socialtjänsten se till att kunskapen bland socialarbetare ökar inom detta område samt att de får mer stöd i arbetet med ärenden där hedersvåld förekommer. Dessa faktorer är av betydelse för att stärka myndigheternas ställning gentemot familjer där hedersrelaterat våld och förtryck utövas och för att därigenom värna om den utsatte och dess rättigheter.

Avslutningsvis kan de utsatta individerna sägas befinna sig i en gråzon på grund av samhällets ambivalenta inställning till hedersrelaterat våld och förtryck. Detta genom att våldsutövandet å ena sidan tenderar att betraktas i ljuset av kulturella föreställningar och å andra sidan som inordnat under mäns generella våld mot kvinnor. Det krävs således kunskap om de övergripande maktstrukturerna som bidrar till individernas utsatthet. Denna kunskap är i sin tur ett viktigt och kraftfullt verktyg för att undvika att de utsatta återigen hamnar i en gråzon mellan makt, kön och kultur.

8.3.3 Framtida forskning

Som tidigare påvisats i forskningsgenomgången finns ett övergripande behov av forskning inom området hedersrelaterat våld och förtryck. Forskningsfältet och den politiska debatten i dagsläget är tudelad och där olika förklaringsmodeller konkurrerar. Tvetydiga förklaringsmodeller inom området kan bidra till att regeringen blir otydlig i sina direktiv vilket i sin tur medför att myndigheter inte vet hur de ska förhålla sig till problemet. Mot bakgrund av detta kan det inom framtida forskning vara relevant att kartlägga framgångsfaktorer vid hanteringen av hedersvåld samt undersöka hur tidigare utsatta har hanterat problemet.

Referenser

- Ahrne, G. (2010). Intersektionalitet. I Edling, C. & Liljeros, F. (red.) (2010). *Ett delat samhälle: makt, intersektionalitet och social skiktning*. (1. uppl.) (ss. 146-164). Malmö: Liber.
- Akpınar, A. (2003). The honour/shame complex revisited: Violence against women in the migration context. *Women's Studies International Forum* 25(5), 425-442. doi: 10.1016/j.wsif.2003.08.001
- Alizadeh, V., Hylander, I., Koçturk, T., & Törnkvist, L. (2010). Counselling young immigrant women worried about problems related to the protection of 'family honour' - from the perspective of midwives and counsellors at youth health clinics. *Scandinavian Journal of Caring Sciences* 24(1), 32-40. doi: 10.1111/j.1471-6712.2009.00681.x.
- Amnesty. (2011). *Mäns våld mot kvinnor i nära relationer: En sammanställning om situationen i Sverige*. Hämtad 11 november, 2016, från <https://www.amnesty.se/upload/files/2011/05/04/mans-vald-mot-kvinnor-i-nara-relationer-amnesty.pdf>
- Baianstovu, R. (2012). *Mångfald som demokratins utmaning: En studie av hur socialtjänsten som välfärdsbyråkrati och moralisk samhällsinstitution förstår och hanterar kulturell mångfald*. Doktorsavhandling. Örebro Universitet, Institutionen för Juridik, Psykologi och Socialt arbete.
- Bergmark, A., Bergmark, Å. & Lundström, T. (2014). *Evidensbaserat socialt arbete: Teori, kritik, praktik*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Bergmark, Å., & Lundström, T. (2013). Utvärdering och evidensbaserad kunskap i individ- och familjeomsorg. I Blom, B. Morén, S., & Nygren, L. (Red.), *Utvärdering i socialt arbete: Utgångspunkter, modeller och användning* (ss. 201-217). Stockholm: Natur & Kultur.
- Bostwick, G., & Kyte, N. (2014). Measurement. I Grinnell, R., & Unrau, Y. (Red.), *Social work research and evaluation: foundations of evidence-based practice* (ss. 235-249). Oxford: Oxford University Press.
- Bryman, A. (2008). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.
- Carbin, M. (2014). The requirement to speak: Victim stories in Swedish policies against honour-related violence. *Women's Studies International Forum*, 46, 107-114. doi: org/10.1016/j.wsif.2013.12.002.
- Carbin, M. (2010). *Mellan tystnad och tal: Flickor och hedersvåld i svensk offentlig politik*. Avhandling. Stockholms Universitet, Statsvetenskapliga Institutionen.
- Carbin, M., & Tornhill, S. (2004) Intersektionalitet - ett oanvändbart begrepp? *Kvinnovetenskaplig tidskrift*, 3, 111-114. Hämtad 16 januari, 2017, från <http://ojs.ub.gu.se/ojs/index.php/tgv/article/view/2316/2070>
- de los Reyes, P. (2003). *Patriarkala enklaver eller ingenmansland? Våld hot och kontroll mot unga kvinnor i Sverige*. Integrationsverkets skriftserie IV: Norrköping.
- de los Reyes, P., & Martinsson, L. (2005). Olikhetens paradigm - Och några följdfrågor. I de los Reyes, P., & Martinsson, L. (Red.), *Olikhetens paradigm: Intersektionella perspektiv på*

o(jäm)likhetsskapande. Lund: Studentlitteratur.

de los Reyes, P., & Mulinari, D. (2005). *Intersektionalitet: Kritiska reflektioner över (o) jämlikhetens landskap*. Malmö: Liber.

Djurfeldt, G, Larsson, R., & Stjärnhagen, Ola. (2010). *Statistisk verktyglåda: Samhällsvetenskaplig orsaksanalys med kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.

Eldén, Å. (2003). *Heder på liv och död: Våldsamma berättelser om rykten, oskuld och heder*. Avhandling. Uppsala Universitet.

Eldén, Å. (1998). "The killing seemed to be necessary": Arab cultural affiliation as an extenuating circumstance in a Swedish verdict. *Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, 2(6), 89-96. doi: 10.1080/08038749850167798.

Engel, R., & Schutt, R. (2014). Survey Research. I Grinnell, R., & Unrau, Y. (Red.), *Social work research and evaluation: foundations of evidence-based practice* (ss. 415-454). Oxford: Oxford University Press.

Henriksson, A. (2016, 15 juli). Unik dom om äktenskapstvång idag. *Svtnyheter*. Hämtad 28 oktober, 2016, från <http://www.svt.se/nyheter/lokalt/helsingborg/unik-dom-aktenskapstvång-faller-idag>

Grinnell, R- M., Unrau, Y., & Williams, M. (2014). Group Designs. . I Grinnell, R., & Unrau, Y. (Red.), *Social work research and evaluation: foundations of evidence-based practice* (ss. 315-341). Oxford: Oxford University Press.

Grinnell, R- M., Williams, M., Unrau, Y., Bozalek, V., & Nelleke, B. (2014). Problems, questions, and hypotheses. The quantitative approach. . I Grinnell, R., & Unrau, Y. (Red.), *Social work research and evaluation: foundations of evidence-based practice* (ss. 31-55). Oxford: Oxford University Press.

Grinnell, R- M., Williams, M., & Unrau, Y. (2014). The quantitative approach. . I Grinnell, R., & Unrau, Y. (Red.), *Social work research and evaluation: foundations of evidence-based practice* (ss. 59-77). Oxford: Oxford University Press.

Hellgren, Z., & Hobson, B. (2008). Cultural dialogues in the good society: The case of honour killings in Sweden. *Ethnicities*, 8(3), 385-404. doi: 10.1177/1468796808092449.

Håkansson, P-A. (2006). *Insatser mot hedersrelaterat våld-Resultatutvärderingar i andra länder: Sammanställning av rapporten Insatser mod æresrelateret vold*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Inic, Z. (2016, 9 november). Att ta hedersvåld på allvar är inte rasism. *Aftonbladet*. Hämtad 9 november, 2016, från <http://www.aftonbladet.se/debatt/a/d1wKj/att-ta-hedersvald-pa-allvar-ar-inte-rasism>

Ivanoff, A., & Blythe, B. (2014). Research Ethics. I Grinnell, R., & Unrau, Y. (Red.), *Social work research and evaluation: foundations of evidence-based practice* (ss. 113-139). Oxford: Oxford University Press.

Jensen, G-T., Schmidt, G., Nordin Jareno, K., & Roselius, M. (2006). *Insatser mod*

æresrelateret vold: En undersøgelse af indsatsen i seks europæiske lande. København: Socialforskningsinstituttet.

Korteweg, A., & Yurdakul, G. (2009). Islam, gender, and immigrant integration: Boundary drawing in discourses on honour killing in the Netherlands and Germany. *Ethnic and Racial Studies*, 32(2), 218-238. doi: 10.1080/01419870802065218.

Kulczycki, A., & Windle, S. (2011). Honor killings in the middle east and north africa: A systematic review of the literature. *Violence Against Women*, 17(11), 1442-1464. doi: 10.1080/01419870802065218.

Kurkiala, M. (2003). Interpreting honour killings: The story of Fadime Sahindal (1975-2002) in the Swedish press. *Anthropology today*, 19(1), 6-7. doi: 10.1111/1467-8322.00157.

Länsstyrelsen Östergötlands län. (2016). *Uppdrag att sprida Våga göra skillnad: Slutredovisning.* Hämtad 15 oktober, 2016, från <http://www.lansstyrelsen.se/ostergotland/SiteCollectionDocuments/Sv/manniska-och-samhalle/manskliga-rattigheter/Slutredovisning%20-%20Uppdrag%20att%20sprida%20VGS.pdf>

Länsstyrelsen Östergötlands Nationella Kompetensteam. (2016). *Samtal till den nationella stödtelefonen: 13 mars 2014 – 31 oktober 2016.* Hämtad 7 december, 2016, från http://www.hedersfortryck.se/wp-content/uploads/2016/11/Statistik_ärenden_tom_31_okt_2016.pdf

Meeuwisse, A., & Swärd, H. (2013). Introduktion: Vad är ett socialt problem? I Meeuwisse, A., & Swärd, H. (Red.), *Perspektiv på sociala problem* (ss. 23-56). Stockholm: Natur & Kultur.

Meetoo, V., & Mirza, H-S. (2007). There is nothing 'honourable' about honour killings: Gender, violence and the limits of multiculturalism. *Women's Studies International Forum*, 30(3), 187-200. doi:10.1016/j.wsif.2007.03.001.

Micic, M. (2016, 21 september). Uppgift: Mordet kan vara hedersrelaterat. *Aftonbladet*. Hämtad 2 november, 2016, från <http://www.aftonbladet.se/nyheter/krim/article23566035.ab>

Mindel, C- H. (2014). Designing Measuring Instruments. . I Grinnell, R., & Unrau, Y. (Red.), *Social work research and evaluation: foundations of evidence-based practice* (ss. 237-287). Oxford: Oxford University Press.

Motion 2015/16:1864. *Statistisk kartläggning av hedersvåld i nära relationer.* Stockholm: Hämtad 13 november, 2016, från https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/statistisk-kartlaggning-av-hedersvald-i-nara_H3021864

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor. (2009). *Gift mot sin vilja.* Stockholm: Ungdomsstyrelsen. Hämtad 12 november, från http://www.mucof.se/sites/default/files/publikationer_uploads/gift-mot-sin-vilja.pdf

Nationellt Centrum för Kvinnofrid, Uppsala Universitet. (2010). *Hedersrelaterat våld och förtryck: En forsknings- och kunskapsöversikt* (NCK-rapport, 2010:1). Uppsala: Elanders Tryckeri.

Nationellt Centrum för Kvinnofrid, Uppsala Universitet. (2009). *Våld i samkönade relationer: En kunskaps- och forskningsöversikt* (NCK-rapport, 2009:2). Uppsala: Elanders Tryckeri.

- Nilsson, G., & Lövkrona, I. (2015). *Våldets kön: Kulturella föreställningar, funktioner och konsekvenser*. Lund: Studentlitteratur.
- Okin, M. (2001). Is multiculturalism bad for women? *Journal of Women in Culture and Society*, 22(1), 294-299. Hämtad från <https://www.amherst.edu/media/view/88038/original/susan+moller+okin.pdf>
- Patel, R., & Davidson, B. (2003). *Forskningsmetodikens grunder: Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.
- Regeringens skrivelse 2007/08:39. *Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer*. Stockholm: Sveriges Riksdag. Hämtad 20 oktober, 2016, från <http://www.regeringen.se/contentassets/bc62728a94904029aca939ce937238e2/handlingsplan-for-att-bekampa-mans-vald-mot-kvinnor-hedersrelaterat-vald-och-fortryck-samt-vald-i-samkonade-relationer-skr.-20070839>
- Schlytter, A. (2004). *Rätten att själv få välja*. Lund: Studentlitteratur.
- Schlytter, A., Högdin, S., Ghadimi, M., Backlund, Å., & Rexvid, D. (2009). *Oskuld och heder: En undersökning av flickor och pojkar som lever under hedersrelaterad kontroll i Stockholm stad – Omfattning och karaktär. Stockholms stad, rapport*.
- Schlytter, A., & Linell, H. (2009). Girls with honour-related problems in a comparative perspective. *International Journal of Social Welfare*, 19(2), 152-161. doi: 10.1111/j.1468-2397.2009.00651.x.
- Sever, A., & Yurdakul, G. (2001). Culture of honor, culture of change: A feminist analysis of honor killings in rural Turkey. *Violence Against Women*, 7(9), 964-998. doi: 10.1177/10778010122182866.
- Socialstyrelsen. (2014). *Vänd dem inte ryggen: Utbildningsmaterial om hedersrelaterat våld och förtryck*. Stockholm: Socialstyrelsen. Hämtad 15 oktober, 2016, från <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19317/2014-1-6.pdf>
- Socialstyrelsen. (2007). *Frihet och ansvar: En undersökning om gymnasieungdomars upplevda frihet att själva bestämma över sina liv*. Stockholm: Socialstyrelsen. Hämtad 13 november, från http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/9281/2007-131-27_200713127_rev.pdf
- SOU 2015:55. *Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck*. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.
- Tagesson, E., & Micic, M. (2016, 2 juni). Mordoffret i Hökarängen: En 16-årig flyktingflicka. *Aftonbladet*. Hämtad 2 november, 2016, Från <http://www.aftonbladet.se/nyheter/krim/article22930716.ab>
- Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet. Hämtad 7 december, 2016, från <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>
- Wikan, U. (2008). *Om heder*. Göteborg: Diadalos.

Bilagor

Bilaga 1 – Informationsbrev

Informationsbrev

Information om studien ”Heder: en gråzon mellan makt, kön och kultur. En kvantitativ studie om socialarbetares upplevda kunskap och förståelse för hedersrelaterat våld och förtryck”

Vi är två studenter som går sista terminen på socionomprogrammet och har, på uppdrag av verksamhetschefen för sektionen barn och familj, valt att undersöka kompetensen inom hedersvåld. Syftet med studien är att kartlägga socialarbetares upplevda kompetens inom området hedersrelaterat våld och förtryck samt vilket perspektiv/vilken syn på hedersvåld som präglar socialarbetarna.

För att kunna kartlägga kompetensen och besvara våra forskningsfrågor kommer en enkätundersökning genomföras. En enkät kommer att lämnas ut till samtliga socialarbetare inom sektionen för barn och familj. Enkäten innefattar frågor gällande din upplevda kunskap inom hedersrelaterat våld och förtryck, hur du skulle förklara problematiken samt vad du anser dig behöva i ditt arbete med ärenden där hedersrelaterat våld och förtryck förekommer. Det beräknas ta cirka 10-15 minuter att besvara enkäten. Därefter lämnas den in till oss studenter vid samma tillfälle.

Du tillfrågas härmed, som socialarbetare inom sektionen för barn och familj, om deltagande i denna undersökning. Din medverkan i undersökningen är helt frivillig och du kan när som helst avbryta ditt deltagande utan närmare motivering. Den information som framkommer i undersökningen kommer enbart att användas vid studien och allt material kommer att behandlas med konfidentialitet. Undersökningen kommer att presenteras i form av en uppsats vid Högskolan Dalarna.

Ytterligare upplysningar lämnas av nedanstående ansvariga.

Falun, november 2016

Studenter

Maria Ayoub

073-0274683

v10maray@du.se

Shada Shawali

070-0556475

h13shash@du.se

Handledare

Peter Nilsson

023-778483

pnl@du.se

Bilaga 2 – Enkät

Är du man eller kvinna?

Man

Kvinna

Ålder: _____

Högsta utbildningsnivå

Ange endast ett svarsalternativ

Grundskola

Gymnasieutbildning

Folkhögskola

Universitets- eller högskoleutbildning

Antal år av yrkeserfarenhet inom socialt arbete: _____

Fråga 1. I vilken uppfattning upplever du dig ha kunskap inom området hedersrelaterat våld och förtryck i relation till ditt arbete?

Ringa in det svar som du anser är mest passande på dig

I Mycket liten grad

I ganska liten grad

I viss mån

I ganska hög grad

I mycket hög grad

Fråga 2. I vilken utsträckning känner du dig trygg när du får ett ärende där hedersrelaterat våld och förtryck förekommer?

Ringa in det svar som du anser är mest passande på dig

I Mycket liten grad

I ganska liten grad

I viss mån

I ganska hög grad

I mycket hög grad

Fråga 3. I vilken utsträckning upplever du att du får stöd från dina kollegor i arbetet med ärenden där hedersrelaterat våld och förtryck förekommer?

Ringa in det svar som du anser är mest passande på dig

I Mycket liten grad

- I ganska liten grad
- I viss mån
- I ganska hög grad
- I mycket hög grad

Fråga 4. I vilken utsträckning upplever du att du får stöd från dina gruppledare samt din chef i arbete med ärenden där hedersrelaterat våld och förtryck förekommer?

Ringa in det svar som du anser är mest passande på dig

- I Mycket liten grad
- I ganska liten grad
- I viss mån
- I ganska hög grad
- I mycket hög grad

Fråga 5. Vi är intresserade av att veta hur du anser att arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck bör bedrivas.

Ta ställning till nedanstående påståenden genom att ringa in det svar som du anser är mest passande på dig.

Genom att skydda den utsatta och att låta den bryta med sin hemmiljö och leva skyddat

- Nej, tar helt avstånd
- Nej, tar nästan helt avstånd
- Nej, tar delvis avstånd
- Ja, delvis enig
- Ja, i stort sett enig
- Ja, helt enig

Genom att samarbeta med familjen och nätverket i så stor utsträckning som möjligt och försöka skapa medling

- Nej, tar helt avstånd
- Nej, tar nästan helt avstånd
- Nej, tar delvis avstånd
- Ja, delvis enig
- Ja, i stort sett enig
- Ja, helt enig

Genom att låta den utsatta leva kvar i sin hemmiljö och ge den stöd och verktyg att bemöta sina hinder så att den så småningom blir stark nog att bryta sig loss

- Nej, tar helt avstånd
- Nej, tar nästan helt avstånd
- Nej, tar delvis avstånd
- Ja, delvis enig
- Ja, i stort sett enig
- Ja, helt enig

Genom att erbjuda den utsatta och familjen att gå på samtal tillsammans där de tillsammans kan hitta en gemensam lösning som passar alla parter

- Nej, tar helt avstånd
- Nej, tar nästan helt avstånd
- Nej, tar delvis avstånd

Ja, delvis enig

Ja, i stort sett enig

Ja, helt enig

Genom att enbart jobba med familjen på ett djupgående sätt i form av samtal om det svenska samhället och barnuppfostran

Nej, tar helt avstånd

Nej, tar nästan helt avstånd

Nej, tar delvis avstånd

Ja, delvis enig

Ja, i stort sett enig

Ja, helt enig

Fråga 6. I vilken utsträckning upplever du att din verksamhet erbjuder dig utbildning samt fortbildning inom området hedersrelaterat våld och förtryck?

Ringa in det svar som du anser är mest passande på dig

I Mycket liten grad

I ganska liten grad

I viss mån

I ganska hög grad

I mycket hög grad

Fråga 7. Upplever du att du är i behov av att din verksamhet erbjuder dig något specifikt för att du på ett bättre sätt ska kunna handskas med ärenden där hedersrelaterat våld och förtryck förekommer?

Ringa in det svar som du anser är mest passande på dig

Ja, i så fall

vad _____

Nej

Fråga 8. Vi är intresserade av att veta vad du anser att hedersrelaterat våld och förtryck beror på?

Ta ställning till nedanstående påståenden genom att ringa in det svar som du anser är mest passande på dig.

Låg utbildningsnivå hos föräldrarna

Nej, tar helt avstånd

Nej, tar nästan helt avstånd

Nej, tar delvis avstånd

Ja, delvis enig

Ja, i stort sett enig

Ja, helt enig

Religion

Nej, tar helt avstånd

Nej, tar nästan helt avstånd

Nej, tar delvis avstånd

Ja, delvis enig

Ja, i stort sett enig

Ja, helt enig

Bristande integration i det svenska samhället

Nej, tar helt avstånd

Nej, tar nästan helt avstånd

Nej, tar delvis avstånd

Ja, delvis enig

Ja, i stort sett enig

Ja, helt enig

Låg socioekonomisk status

Nej, tar helt avstånd

Nej, tar nästan helt avstånd

Nej, tar delvis avstånd

Ja, delvis enig

Ja, i stort sett enig

Ja, helt enig

Övergripande könsmaktsordningar

Nej, tar helt avstånd

Nej, tar nästan helt avstånd

Nej, tar delvis avstånd

Ja, delvis enig

Ja, i stort sett enig

Ja, helt enig

Kulturella faktorer

Nej, tar helt avstånd

Nej, tar nästan helt avstånd

Nej, tar delvis avstånd

Ja, delvis enig

Ja, i stort sett enig

Ja, helt enig

Fråga 9. I vilken utsträckning upplever du att du har satt dig in i ämnet hedersrelaterat våld och förtyck på egen hand?

(T.ex. läsa om ämnet i tidningar och böcker, läsa debattartiklar, diskutera ämnet med vänner och bekanta, eller läst en kurs på högskolan som berör ämnet, etc.)

Ringa in det svar som du anser är mest passande på dig

I Mycket liten grad

I ganska liten grad

I viss mån

I ganska hög grad

I mycket hög grad

Tack för din medverkan!

Bilaga 3 – Blankett för etisk egengranskning

HÖGSKOLAN
DALARNA

Blankett för etisk egengranskning av studentprojekt som involverar människor

Projekttitel: Heder: en gråzon mellan makt, kön och kultur. En kvantitativ studie om socialarbetares upplevda kunskap och förståelse för hedersrelaterat våld och förtryck

Student/studenterna: Shada Shawali och Maria Ayoub

Handledare: Peter Nilsson

	Ja	Tveksamt	Nej	
1	Kan frivilligheten att delta i studien ifrågasättas, d.v.s. innehåller studien t.ex. barn, personer med nedsatt kognitiv förmåga, personer med psykiska funktionshinder samt personer i beroendeställning i förhållande till den som utför studien (ex. på personer i beroendeställning är patienter och elever)?			X
2	Innebär undersökningen att informerat samtycke inte kommer att inhämtas (d.v.s. forskningspersonerna kommer inte att få full information om undersökningen och/eller möjlighet att avsäga sig ett deltagande)?			X
3	Innebär undersökningen någon form av fysiskt ingrepp på forskningspersonerna?			X
4	Kan undersökningen påverka forskningspersonerna fysiskt eller psykiskt (t.ex. väcka traumatiska minnen till liv)?			X
5	Används biologiskt material som kan härledas till en levande eller avliden människa (t.ex. blodprov)?			X
6	Avser du att behandla känsliga personuppgifter som ingår i eller är avsedda att ingå i en struktur (till exempel ett register)? Med känsliga personuppgifter avses, enligt Personuppgiftslagen (PuL), uppgifter som berör hälsa eller sexualliv, etniskt ursprung, politiska åsikter, religiös eller filosofisk övertygelse samt medlemskap i fackförening			X

7	Avser du att behandla personuppgifter som avser lagöverträdelser som innefattar brott, domar i brottmål, straffprocessuella tvångsmedel eller administrativa frihetsberövanden, och som ingår i eller är avsedda att ingå i en struktur (till exempel ett register)?			X
---	--	--	--	---

Fastställd av Forskningsetiska nämnden 2008-10-23